

Değişen Küresel ve Bölgesel Güvenlik Koşullarında Türkiye: Bazı Tespitler ve Öneriler

21. Yüzyıl Perspektifinde Türkiye'nin Güvenlik Yaklaşımı
Çalışma Grubu Raporu

GIFGRF

GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU GLOBAL RELATIONS FORUM

GİFGRF

GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU GLOBAL RELATIONS FORUM

Değişen Küresel ve Bölgesel Güvenlik Koşullarında Türkiye: Bazı Tespitler ve Öneriler

“21. Yüzyıl Perspektifinde Türkiye'nin Güvenlik Yaklaşımı” Çalışma Grubu Raporu

Eş-Başkanlar

Salim Dervişoğlu, Sönmez Köksal

Çalışma Grubu Direktörü

Nigar Ağaoğulları Yalınkılıç

ŞUBAT 2015

Global İlişkiler Forumu (GİF), üyelerini ve tüm ilgili bireyleri, uluslararası ve global ilişkilere dayalı konuları sorgulayıp, tartışabilecekleri bir platformda buluşturmaya amaçlayan bağımsız bir dernektir.

GİF, uluslararası platformlarda Türkiye'yi temsil etmiş ve saygınlık kazanmış siyasetçi, büyükelçi, akademisyen, silahlı kuvvetler mensubu, sanatçı, hukuk insanı, basın mensubu, iş adamı, iş kadını ve bürokratlardan oluşan 40 kişilik bir grup tarafından kurulmuştur. GİF resmi olarak 11 Mayıs 2009 tarihinde tüzel kişilik kazanmış, 9 Kasım 2009 tarihinde ilk Genel Kurulu'nu gerçekleştirmiştir.

GİF, farklı düşüncelerin uyum içinde var olduğu ve yaratıcı bir şekilde harmanlandığı bir kültürü destekleyip, daha da ileri götürmeyi hedeflemektedir. GİF'in tüm faaliyetlerinde sınırsız merak, analitik sorgulama, rasyonel tartışma, yapıcı üslup ve nesnel sentez esastır. GİF, barış, refah ve ilerlemeye giden yolun, herkese açık, kolay erişilebilir ve adil olması gerektiği anlayışını benimser ve destekler.

Çalışma Grupları, Dolaylı Diplomasi Çalışmaları, Yuvarlak Masa Toplantıları, üst düzey misafir konuşmacıların katıldığı toplantılar, uluslararası temaslar ve projeler ile üniversite öğrencilerine, genç akademisyenlere ve genç profesyonellere yönelik seminer programları GİF'in mevcut faaliyetleri arasındadır.

Global İlişkiler Forumu Çalışma Grubu Raporu

Değişen Küresel ve Bölgesel Güvenlik Koşullarında Türkiye: Bazı Tespitler ve Öneriler

Şubat 2015

Copyright © 2015 Global İlişkiler Forumu. Tüm Hakları Saklıdır.

İşbu raporun üzerindeki mali haklar, yayın hakları, inceleme, yayma, çoğaltma hakları Global İlişkiler Forumu'na aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve/veya paragrafı kısmen ve/veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile, elektronik posta veya başka herhangi bir araçla çoğaltılamaz, dağıtılamaz, basılamaz. Normal ölçüyü aşan iktisaplar yapılamaz. Normal ve kanuni iktisaplarda kaynak olarak gösterilmesi zorunludur.

ISBN: 978-605-62546-6-6

Türkiye'de basılmıştır.
Cenkler Matbaası, İstanbul. www.cenkler.com.tr

GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU
Yapı Kredi Plaza D Blok Levent 34330
İstanbul, Türkiye
T: +90 212 339 71 51 F: +90 212 339 61 04
www.gif.org.tr | info@gif.org.tr

Bu raporu ücretsiz olarak www.gif.org.tr adresinden indirebilirsiniz.

ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ

Çalışma Grubu üyeleri, raporun çerçevesinde ve genel sonuçlarında görüş birliğine varmıştır. Üyeler, Çalışma Grubu'na kurumsal değil, bireysel kimlikleriyle katılmışlardır. Dolayısıyla, Çalışma Grubu raporunda belirtilen görüş ve fikirler, üyelerin görev aldıkları kurumların görüşü olarak değerlendirilmemelidir.

Oktar Ataman

Gülnur Aybet

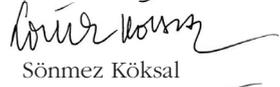
Salim Dervişoğlu

Memduh Karakullukçu

Hüsamettin Kavi

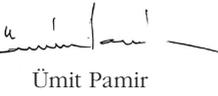
Sönmez Köksal

Ergun Mengi

Mustafa Özbey

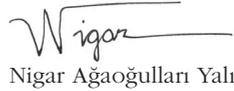
Ümit Pamir

İler Türkmen

Erkut Yücaoğlu

Nigar Ağaoğulları Yalınkılıç

Ali Serkan Türkmenoğlu

İÇİNDEKİLER

GİF BAŞKANI'NIN NOTU	ix
EŞ-BAŞKANLAR'IN TEŞEKKÜR NOTU	xv
GİRİŞ	1
KÜRESELLEŞME, YENİ GÜVENLİK PARADİGMALARI VE KÜRESEL RİSKLER	5
1 Yeni Küresel Güvenlik Paradigmaları	8
2 Başlıca Küresel Riskler	10
2.1 Teknoloji Kaynaklı Riskler	10
2.2 Terör Kaynaklı Riskler	13
2.3 Kitle İmha Silahları ve Konvansiyonel Silahların Yaygınlaşmasının Yarattığı Riskler	14
2.4 İklim Değişikliği Riski	15
2.5 Ekonomik ve Finansal Kırılganlıkların Yarattığı Riskler	16
2.6 Demografideki Değişimlerin Yarattığı Riskler	17
KÜRESEL JEOPOLİTİK GÖRÜNÜM	21
1 Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	21
2 Avrupa Birliği (AB)	26
3 Rusya Federasyonu (RF)	29
4 Çin ve Yükselen Ekonomiler	32
5 Küresel Kurumlar	36

TÜRKİYE'Yİ ÇEVRELEYEN BÖLGEDE JEOPOLİTİK GÖRÜNÜM	41
TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK POLİTİKASI VE KURUMLARI İLE İLGİLİ TESPİT VE ÖNERİLER	55
1 Türkiye'nin Politika Oluşturma Mekanizması ile İlgili Tespit ve Öneriler	55
2 Türkiye'nin Güvenlik Yapılarıyla İlgili Tespit ve Öneriler	57
2.1 Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)	57
2.2 İçişleri Bakanlığı	60
2.3 Dışişleri Bakanlığı	61
2.4 Milli Güvenlik Kurulu (MGK)	62
2.5 Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)	63
2.6 Savunma Sanayi Müsteşarlığı (SSM)	64
NASIL BİR TÜRKİYE?	67
İLAVE GÖRÜŞ	69
ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ	71
KONUK KONUŞMACILAR	77

GİF BAŞKANI'NIN NOTU

Türkiye'nin güneyinde devlet düzenleri çökerken, doğusunda uranyum zenginleştirmesi konusunda akıbeti belirsiz müzakereler sürerken, kuzeyinde ulusal egemenlik kavramına ve sınırlara doğrudan meydan okuyan gelişmeler olurken, geriye çekilip ulusal güvenlik stratejilerine geniş zaman ve mekan perspektifinden bakabilmek, yaygın belirsizliği esnek bir çerçeve içinde kavramsallaştırabilmek ve öngörülemezliğe hazırlıklı olacak şekilde kurumları kurgulamaya çalışmak zor bir hedef.

GİF, bu zorluğun farkında olmakla birlikte, kuruluşundan itibaren Çalışma Gruplarında tutarlı olarak güncelin ve gündemin taleplerine direnmeyi, onun yerine ülke için uzun vadeli, sağduyulu, yapıcı yol haritaları ve temel ilkeler belirlemeyi tercih etti, hedef aldı. Öncelikle, Güvenlik Çalışma Grubu'nun değerli Eş-Başkanları'na ve üyelerine bu hedefle uyumlu, hazırlaması çok emek ve zaman isteyen bu değerli metni hazırladıkları için şükranlarımı sunarım.

Ulusal güvenlik, dünyanın birçok yerinde, geleneksel can ve mal güvenliğinin çok ötesinde toplumların refah seviyelerinin, hayat tarzlarının ve hatta değerlerinin savunulmasını da içeren geniş kapsamlı ve katmanlı bir kavram olarak algılanıyor. Bir yandan kavramın kapsamı genişlerken, bir yandan da güvenlik stratejilerinin, yöntemlerinin geliştirilip uygulanacağı sath sürekli hareket ediyor. Teknolojik ilerlemede yaşanan hızlanma ve insanlar arasında etkileşimin artması, dünyanın bir denge noktasında durmasına müsaade etmiyor. Toplumlar sürekli olarak, keskin virajlarla dolu değişim patikasının kaygan zemini üzerinde çok boyutlu güvenlik ve istikrar tesis etmeye çalışıyorlar.

Her geçen gün farklı katmanlar eklenen ve karmaşıklaşan sosyal düzeni, muhtelif yönlerden gelen tehditlere karşı muhafaza edip, ilerletmeye çalışmak hiçbir ülke için kolay bir süreç olmayacak. Bir yandan, korumaya çalıştıklarımızın kapsamı ve tehditlerin çeşitliliği bu ölçekte arttıkça, tüm sisteme yön verecek ilkesel nitelikte bazı temel “toplumsal sistem özellikleri”nin tespit, inşa ve muhafaza edilmesi gerekecek. Öte yandan, oluşan risklerin neredeyse hepsinin küresel kaynağı veya en azından küresel boyutu olması, ülkelerin “küresel sistem tansiyonları”nı sahiplenip, çözüm aramasını gerektirecek.

Türkiye'nin ve dünyanın içinden geçtiği dönemi düşündüğümde, iki “toplumsal sistem özelliği”nin güvenlik politikalarının başarısını belirleyecek öneme sahip olduğu kanaatindeyim.

Bunlardan ilki, ülkelerin korumaya çalıştıkları hayat standardı, tarzı ve değerleri konusunda toplumsal mutabakat ve netliğe sahip olmaları gerekliliği. Güvenlik gibi bu kadar değişkeni olan, çok boyutlu bir meseleyle uğraşırken, meselenin öznesi olan toplumun neyi korumaya çalıştığı konusunda ortak algısı olmasının geniş kapsamlı güvenlik problemini daha da çözümsüz hale getirmesi kaçınılmaz görünüyor. Dünyada bazı toplumlar, bu zor soruya tarihlerinden ve kültürlerinden gelen, çoğunluğun veya güçlü bir grubun benimsediği hayat tarzı ve değerlerini esas alarak cevap vermeye çalışıyorlar. Ancak, kısmi toplumsal destek gören değerler toplumların artan çeşitliliğini kavramakta ve istikrar içinde yönetmekte doğal olarak yetersiz kalıyor. Başarılı modern toplumların birçoğu farklı tarz ve değerlerin bir arada yaşamasını sağlayacak meta-değerleri ve toplumsal meta-yapıları inşa etmeye ve korumaya çab alıyor. Ne yazık ki, dünyada yaşadığımız güvenlik endişeleri ve iktisadi tansiyonlar, bu tercihi yapan liberal demokrasilerin dahi çoğulcu meta-değerleri etrafında kurdukları toplumsal mutabakatlarını sürdürebilecekleri konusunda tereddüt yaratıyor. Dolayısıyla, denge noktasını bulamayan küresel değişim bir yandan ortak değerler ve yapılar konusunda toplumsal mutabakatın önemini artırırken, bir yandan da ihtiyaç duyulan çoğulcu mutabakatı sağlamayı zorlaştırıyor.

Çalışma Grubu raporumuz da, Türkiye'nin ulusal güvenliğini değerlendirirken hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlükler,

anayasal demokrasi gibi çok temel meta-değerler ve yapılar üzerinde toplumsal netliğin ve mutabakatın sağlanmasına vurgu yapıyor. Türkiye'nin koruma kararlılığı göstereceği ortak hayat tarzı ve uzlaştırıcı meta-değerler, meta-yapılar konusunda toplumsal mutabakatı ve sahiplenmeyi sağlaması, raporda güvenlik politikası için vazgeçilemeyecek ve ertelenemeyecek bir sistem özelliği olarak ortaya çıkıyor.

Önümüzdeki dönem için önemsedğim ikinci önemli “sistem özelliği”, toplumların güvenlik kurumlarıyla sağlıklı bir güven ilişkisi tesis etmesi. Toplumlar, her seviyede tehdidi güvenlik kurumları aracılığı ile bertaraf etmeye veya kontrol altında tutmaya çalışıyorlar. Bu yüzyılda, kurdukları birey odaklı medeniyetleri sürdürmeyi hedef alan ülkeler, güvenliği sağlama görevini verdikleri kurumları özgürlükçü, şeffaf, siyasi ve sosyal yapılar dâhilinde toplumla ahenk içinde çalıştırmak mecburiyetindedir. Toplum kesimlerinin güvenlikten sorumlu kurumlara amaçlar veya yöntemler düzleminde itimat etmemesi güvenlik tehditlerinin demokratik bir düzen içerisinde yönetimini zorlaştırıyor. Toplumsal itimadın sağlanması ise, demokratik kontrol, temel hak ve özgürlüklere riayet ve hesap verebilirlik gibi temel kurumsal ve hukuki yapıların bireyleri ikna edecek özenle tesis edilip tutarlılıkla uygulanmasıyla mümkün. Güvenlik meselesinin, kurumlardan ve daha önemlisi kurumların toplum nezdindeki itibarından bağımsız olmaması sistem ölçeğinde dikkat edilmesi gereken önemli bir husus.

Ülkelerin, özellikle küresel fay hatlarının üzerinde olanların, “toplumsal sistem özellikleri” kadar “küresel sistem tansiyonları”na da artan ölçüde dikkat etmesi gereken bir dönemdeyiz. Tansiyonlar, küresel sistem düzeyinde birikiyor, hiçbir ülke bunların olumsuz sonuçlarından muaf olamıyor ve hiçbir ülke bunları tek başına çözümlenecek yeteneği elinde tutmuyor. Dolayısıyla, her ülkenin küresel sistem sorunlarını kendine yönelik tehdit olarak algılayıp, ortak çözümün oluşmasına katkı yapması gerekiyor. Ekonomik veya güvenlik ile ilgili endişeler sebebiyle liberal demokrasilerin küreselleşme konusunda mütereddit davranmaya başlamaları veya özgürlükçü değerlerden taviz vermeleri, sadece bu ülkeleri değil tüm dünyayı olumsuz etkileme

riski taşıyor. Ortadoğu bölgesindeki toplumların kendilerine ümit veren bir sosyo-ekonomik güzergâha girmemeleri, sadece bu ülkeleri değil tüm dünyayı sarsmaya devam ediyor. Toplumların bu gibi temel tansiyonların birikmesini kendilerinin dışında ve etkileyemeyecekleri gelişmeler olarak kabul edip, izleyip, sadece sonuçlarından kendilerini korumaya çalışmaları artık sağlıklı ve gerçekçi bir güvenlik yaklaşımı gibi görünmüyor.

Ülkelerin, küresel tansiyonları tehdide dönüşmeden çözümleme ve dönüşmüş olanları geriye çevirme gayretlerinin içinde olmaları ve yetenekleri müsaade ettiği ölçüde inisiyatif almaları güvenlik politikalarının gereği olarak karşımıza çıkıyor. İnisiyatif almanın ön şartı ise küresel sistem tansiyonlarını anlamaktan geçiyor. Bu bağlamda, Çalışma Grubu raporumuzun çizdiği küresel çerçeve, Türkiye'nin güvenlik politikalarıyla dünyanın biriken sorunları arasındaki iki yönlü ilişkiyi anlama yönünde atılmış çok değerli bir adım.

Çalışma Grubumuzda tutarlı bir perspektif içerisinde küresel güvenlik istikametini irdelemek, ülkemizin yeni güvenlik ortamına adaptasyon sürecini değerlendirmek ve bu çerçevede kurumsal öneriler sunmaya gayret ettik. Toplantılara davet ettiğimiz değerli uzmanların sunumları hazırladığımız yol haritasına ışık tuttu.

Bu uzun ve zorlu süreç boyunca gösterdikleri özveri ve sabır, paylaştıkları fikirler, tavsiyeler ve tüm katkılardan ötürü, farklı bilgi birikimine ve değerli tecrübelerine sahip tüm Çalışma Grubu üyelerine en içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Çalışma Grubu Eş-Başkanlarımız Büyükelçi Sönmez Köksal ve Amiral Salim Dervişoğlu'nun süreci birebir sahiplenmeleri ve yönlendirmeleri, nihai yayım süreci de dâhil olmak üzere çalışmanın her aşamasında önemli rol oynadı, bu raporu mümkün kıldı. Eş-Başkanlarımızın kararlılığı, titizliği, sabrı ve uzlaşmaya varma konusunda gösterdikleri hassasiyet bizleri yüreklendirdi. Kendilerine en derin minnetlerimi sunmak isterim.

Büyükelçi Ümit Pamir'e bütüncül bakış açısı ve özellikle yazım sürecinde bizden değerli zamanını esirgemediği için şükranlarımı sunmak isterim. Kendisinin entelektüel birikimi, konuya

hâkimiyeti, dil konusundaki hassasiyeti ve engin tecrübeleri bizlere yeni pencereler açtı.

Metnin kaleme alınmasında birincil sorumluluğu üstlenen Sayın Mustafa Özbey'e de ayrıca teşekkürü borç bilirim. Bu uzun uzlaşma sürecinde, kendisinin özverisi, kararlılığı ve heyecanı hepimize ilham kaynağı oldu.

Çalışma Grubu Direktörümüz ve GİF'in Genel Müdürü Sayın Nigar Ağaoğulları Yalınkılıç ve Proje Sorumlusu Ali Serkan Türkmenoğlu bu uzun emeğin sorumluluğunu başından sonuna, en küçük ayrıntısından en soyut kavramlara kadar üstlendiler ve aksamayan bir kararlılıkla tamamladılar. Sabırları, özenleri ve sağduyuları için kendilerini kutluyorum ve teşekkür ediyorum.

Güvenliğin kapsamının hızla genişlediği, ulusal sınırlara sığmayacak kadar küreselleştiği ve dünyanın statik çözümlere itibar etmeyecek kadar hızlı dönüştüğü bir dönemde uzun süre geçerliliğini koruyacak tespitler yapmak, önerilerde bulunmak iddialı ve zor bir çaba. Böylesine karmaşık bir politika alanında hazırlanan Çalışma Grubu raporu, Türkiye'nin güvenlikle ilgili tarihi tecrübeleri, ortak akli ve sağduyusundan süzülerek gelen çok değerli birçok temel tespiti içeriyor. Bu süzölmüş, değerli tespitlerin, şu anda öngöremediğimiz tehdit ve krizler ile ilgili yapılacak tüm çalışmalara yol göstermesini, akıl ve sağduyu ile çizilmiş çerçevesinin politika süreçlerine katkı yapmasını ümit ederim.

Memduh Karakullukçu

GİF Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

EŞ-BAŞKANLAR'IN TEŞEKKÜR NOTU

Uluslararası toplum ve ayrılmaz parçası olarak Türkiye özellikle küreselleşmenin ortaya çıkardığı yeni dinamiklerin tetiklediği yepyeni meydan okumalarla karşı karşıya bulunuyor.

Küresel sistemdeki yeni dinamiklerin yarattığı dengesizliklere ve belirsizliklere ek olarak, özellikle son dönemlerde yakın coğrafyasında yaşanan gelişmeler, Türkiye'yi yepyeni risk ve tehditlere maruz bırakıyor.

Bulunduğu emsalsiz fakat aynı ölçüde zor jeopolitik konumu, global sistemin ve kuvvet dengelerindeki gelişmelerin yanında, yakın coğrafyasındaki oluşumları ve bunların karşılıklı etkileşimlerini yakından izlemek, ülkemizin muhtemel risk ve tehditlere göre güvenliğini garanti altına alacak yeni politikaları dinamik temelde geliştirmek bir gereklilik olarak ortaya çıkıyor.

Devlet kurumlarının bu gelişmeleri tarihten süzülen bilgi ve tecrübeleriyle izleyip, analiz ettikleri ve ona göre politikalar geliştirdikleri muhakkak. Ancak, güvenlik kavramının kazandığı yeni ve geniş anlamın meseleyi bireyin ve toplumun bütün katmanlarının ortak sorunu ve sorumluluğuna dönüştürdüğü de bir gerçek.

Bu olgudan hareketle, güvenlik konusunun bütün demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kamunun yanında sivil kesim tarafından da sahiplenilmesinin, tartışmaya akılcı zeminde fikri katkılarda bulunulmasının yolu açılmalıdır.

Bu çalışma ile, GİF üyeleri arasında bu alanda devlet kurumları yanında, akademi ve iş dünyasında başarılı çalışmalar ortaya koymuş, tecrübe kazanmış olan üyelerin bilgi, deneyim ve algıla-

malarını güvenlik gibi yaşamsal bir konuda kamuoyu ile paylaşmaları amaçlanmıştır.

Kendi alanında bir ilk olma niteliğinin yanında, konunun hassasiyetini de göz önünde tutan Çalışma Grubu, yoğun ve uzun bir çalışma takvimi çerçevesinde çalıştı. Çalışma Grubu, hepsi kendi alanlarında birer uzman ve değer olan çeşitli yetkilileri de dinledi. Ufuk genişletici katkılarından ötürü, Foundation for Middle East Peace Direktörü Geoffrey Aronson'a; Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren'e; Eski Savunma Sanayii Müsteşarı, Başbakanlık Başmüşaviri Murad Bayar'a; Eski İTÜ Rektör Yardımcısı, Makine Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi (E) Prof. Dr. Temel Belek'e; Eski NATO Genel Sekreter Yardımcısı Büyükelçi Hüseyin Diriöz'e; Eski İTÜ Rektör Yardımcısı, Kimya Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi (E) Prof. Dr. Ekrem Ekinci'ye; Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (OPCW) Eski Başkanı Büyükelçi (E) Rogelio Francisco Emilio Pfrter'e; Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Serhat Güvenç'e; Eski Başbakan Başmüşaviri, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Büyükelçi Dr. İbrahim Kalın'a; Dış Politika ve Barış Araştırmaları Merkezi Başkanı Prof. Dr. Ali Karaosmanoğlu'na; Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Ali Naci Kuru'ya; Eski Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı Büyükelçi (E) Murat Özçelik'e; İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Gencer Özcan'a; International Crisis Group (ICG) İran Kıdemli Uzmanı Dr. Ali Vaez'e; ODTÜ Bilgisayar Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fatoş Yarman Vural'a ve Eski HAVELSAN Genel Müdürü Dr. Ömer Faruk Yarman'a teşekkürlerimizi sunarız.

Çalışma grubunun Eş-Başkanları olarak, deneyim ve bilgilerini ortaya koyarak bu raporun hazırlanmasına sabırla katkıda bulunan grubun bütün üyelerine şükranlarımızı sunarız. Özellikle strateji ve güvenlik konularında Türk diplomasisinin yetiştirdiği nadir isimlerden Büyükelçi (E) Ümit Pamir'e derin bilgi ve deneyimi yanında değerli zamanını bizlerle paylaşmasından dolayı teşekkürü ayrı bir borç biliriz. Başta Emekli Amiraller Mustafa Özbey ve Ergun Mengi'ye değerli katkılarından dolayı özellikle teşekkür ederiz. Engin tecrübesiyle raporun son şeklinin veril-

mesine önemli katkı sağlayan, Eski Dışışleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi (E) Ertuğrul Apakan'a da teşekkürlerimizi sunarız.

GİF Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Memduh Karakullukçu'nun her zaman olduğu gibi derin bilgi, mantık ve akılcılığa dayalı katkı ve gözlemleri hep yol gösterici oldu. Çalışma Grubu Direktörü ve GİF Genel Müdürü Nigar Ağaoğulları'na örnek çalışma heyecanı, yorulma bilmez titizliği ve değerli katkıları için özellikle teşekkür ederiz. Proje Sorumlusu ve GİF Program Direktörü Ali Serkan Türkmenoğlu'nun bu raporun yazılımındaki hiç azalmayan heyecanı her türlü övgünün üstündedir. Raporu mümkün kılan azmi ve katkıları için kendisine teşekkür ederiz.

Güvenlik risk ve tehditleri gibi böylesine önemli bir konuda kesin sonuçlara varmak haliyle mümkün değildir. Hedeflediğimiz amaç, bu önemli alanda bir STK olarak görüşlerimizi kamuoyuna sunmak ve mümkünse düşünme pencerelerini genişletmek ve benzeri kurum ve kuruluşlara cesaretli bir örnek oluşturmaktır.

Sonuç olarak, uzun bir süreç sonunda hazırlanan bu raporun, ülkemizin ortak düşünce dağarcığına sağlayacağı katkı ölçüsünde kendimizi üstlendiğimiz görevi yerine getirmiş sayacağız.

Sönmez Köksal, Salim Dervişoğlu
Çalışma Grubu Eş-Başkanları

“Son 20-30 yıla sığan her alandaki baş döndürücü gelişim ve değişimler ışığında; Türkiye’nin ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte güvenlik algılamalarını her yönüyle inceleyerek, bu konuda geleceğe dönük önerileri de içeren özlü dönemsel değerlendirmeler yapması gerekiyor. Global İlişkiler Forumu olarak ulusal güvenlik gibi çok hayati bir konuda, bu çalışma ile yaptığımız katkının, ülkemizde benzer çalışmaları teşvik etmesini temenni ediyoruz.”

GİRİŞ

İnsanlık, yeni bir dönüşüm sürecinden geçiyor. Geçmiş dönemde de sınırlı olan öngörülebilirlik, yerini kaotik belirsizliklere ve sürprizlere bırakıyor. Küreselleşmenin dinamikleri, küresel sistem ve değerler bütününe zorlayan yeni küresel oyuncuların dünya sahnesinde yer almasına neden oluyor. Batılı ülkelerin, küresel refahtan aldığı pay azalıyor. Son 30 yıla sığın olağanüstü bilişim devrimi artık hayatımızın her yerinde. Onun sağladığı kolaylıklar bizim için ne kadar önemliyse de, yarattığı bağımlılığın bizlerden neler götüreceğini henüz kestiremiyoruz. İnsanlığın yarattığı çevre tahribatı ve kirlilik, dünyamızın ekosistemini yavaş yavaş yok ediyor. Sera gazı salınımında kritik eşiğe yaklaşıldı. İklim değişikliğinin yaratması muhtemel felaket senaryoları gündemimizde.

Dünyada küreselleşme ve demografinin yarattığı yeni dinamikler; gıda, hammadde, su, enerji gibi insanlığın temel ihtiyaçları üzerindeki rekabet/mücadele ve çatışma risklerini artırıyor. Bunun yanında, terör, kitle imha silahları, uyuşturucu kaçakçılığı, radikal dinci akımlar, sınır ötesi suç örgütleri, doğal felaketler, yasadışı göç, mülteci hareketleri ve insan ticareti gibi olgular uluslararası nitelik kazanarak günlük hayatımıza girmiş bulunuyor.

AB, eski ölçekte refah üretmediği gibi, yönetim, entegrasyon ve kimlik arayışı sorunları ile uğraşiyor. ABD'nin yaşamakta olduğu ekonomik, sosyal, finansal sorunlar yanında yeni strateji arayışları, kendisi kadar diğer ülkeleri de etkiliyor. Adil ve hakça yönetim arayışı içindeki toplumlar, Türkiye dahil, tepkilerini ve taleplerini yoğun olarak ortaya koyuyor. Bireylerin bilişim sayesinde eriştikleri “farkındalık düzeyi”, devlet odaklı bilgilendirme/

yönlendirme yönteminin etkisini azaltıyor. Devlet yönetimleri, farklı bilgi kaynaklarına başvurma olanağına kavuşan toplumu ikna etmekte güçlükler yaşıyor. Devletlerin iç işlerine karışmama geleneğinin sınırları zorlanıyor. Aynı şekilde, egemenlik kavramı eski tanımını yitiriyor ve paylaşılan egemenlik kavramının uygulama alanı genişliyor. “Kendi kaderini belirleme ilkesi (self determination)”, gelişmiş ülkelerde dahi gündeme gelebiliyor. Küresel sorunlarla baş etmek üzere kurulmuş uluslararası kurumların etkinliği ve meşruiyeti daha da yoğun biçimde sorgulanıyor.

Diğer taraftan, son dönemlerde gelişen bazı olumlu unsurları da tüm bu yaşanan olumsuzluklara karşın not etmek gerekiyor. Örneğin, fakirlik sınırındaki insanların oranı giderek azalıyor, orta gelir grubu küresel düzeyde katlanarak büyüyor. Orta gelir sınıfının önemli ölçüde büyümesi, beraberinde sosyal hareketleri de getiriyor ve kitleler seslerini daha fazla duyurma (vox populi) imkanına kavuşuyor. Okuma-yazma bilenlerin oranı artıyor. Küreselleşmenin ve sosyal medya üzerinden bilgi akışının hızlanmasıyla, ülkeler arasında resmi ilişkiler dışında güçlenen bağlar, çatışmaların maliyetini çok artırdığından, ülkeler içinde çatışma riskini artırsa da, ülkeler arasında çatışmayı azaltıcı etki yaratıyor.

Bununla birlikte, küresel gelir dağılımındaki kıtasal, bölgesel ve ülkeler arası farklılıklar ve küresel kaynakların sınırlı olması, bu konudaki rekabet ortamını artırıcı etkiler yaratıyor.

Türkiye’ye gelince, çevre ülkelerin içinden geçtikleri yoğun ekonomi ve güvenlik sorunlarının aldığı boyutlar çıkar ve ilgi alanlarını da genişleterek Türkiye’yi de doğrudan etkiliyor. Doğu Akdeniz, Karadeniz, en geniş anlamıyla Ortadoğu ve Kafkaslar’daki tırmanma ihtimali de içeren çatışma ve istikrarsızlığa giderek derinleşen mezhepsel kutuplaşmanın da eklenmesi, Türkiye’nin durumunu daha da zorlaştırıyor.

Son dönemde, Türkiye’nin içinde ve dışında yaşanan değişiklikler, şimdiye kadar yürüttüğü iç ve dış politikalarının paradigmasını da değişim içine sokuyor. Türkiye’nin, çevresindeki değişimleri küresel dinamiklerle etkileşimleriyle birlikte değerlendirip, konumuna göre güvenlik yaklaşımını süratle koşullara uyarlaması gerekiyor.

Türkiye, konumlandığı coğrafya, tarihten gelen kültürel ve sosyolojik miras ile bölgesel dinamiklerin giderek artan temposunu yakından izlemek ve güvenlik politikasında gerekli düzenlemeleri yapmak durumunda. Krizlerin öngörülmesinin zorluğu karşısında, kriz yönetimi daha yaşamsal nitelik kazanıyor. Türkiye’de ulusal güvenlik politikalarının önceki “askeri tehdit algılamaları” odaklı yapısının, çok daha geniş bir yelpazeyi kapsayacak şekilde evrilmesi ihtiyacı doğuyor.

Bir diğer önemli gelişme de, Türkiye’nin PKK terör örgütü ile şimdiye kadar sürdürdüğü öncelikli olarak silahlı mücadeleye dayanan stratejisini değiştirerek, 2013 yılı başından itibaren yeni bir süreci başlatmış olması. Bu girişim başarıya ulaştığı takdirde, Türkiye ve bölge için ekonomik, sosyal ve güvenlik ile ilgili alanlarda önemli olumlu yansımaları olabilecek. Bir başarısızlık ise iç çatışmaların derinleştiği ve yaygınlaştığı ciddi sonuçlara yol açabilecek. Diğer taraftan, Suriye ve Irak’ın parçalanma sürecine girmesi, IŞİD gibi yeni terörist oluşumların Türkiye’nin güneyinde yerleşik hale gelmesi, sancılı olan bu bölgedeki istikrarsızlığı derinleştirip uzun süreli hale getirebilir.

Son 20-30 yıla sığan her alandaki baş döndürücü gelişim ve değişimler ışığında; Türkiye’nin ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte güvenlik algılamalarını her yönüyle inceleyerek, bu konuda geleceğe dönük önerileri de içeren özlü dönemsel değerlendirmeler yapması gerekiyor. Global İlişkiler Forumu olarak ulusal güvenlik gibi çok hayati bir konuda, bu çalışma ile yaptığımız katkının, ülkemizde benzer çalışmalarını teşvik etmesini temenni ediyoruz.

“Yaşanan küreselleşme süreci demokratik değerlerin ve pazar ekonomisinin yaygınlaşmasına zemin hazırlarken, sağladığı farkındalık, insanlar ve uluslar üzerinde birleştirici olduğu kadar ayrıştırıcı eğilimleri de hızlandırmıştır. Soğuk Savaş döneminde güvenlik algılaması, daha ziyade askeri ağırlıklı tehditleri dikkate alırken, globalleşmeyle birlikte, sosyal, ekonomik, demografik, teknolojik, ticari, finansal tehdit unsurları da ön plana çıkmıştır.”

KÜRESELLEŞME, YENİ GÜVENLİK PARADİGMALARI VE KÜRESEL RİSKLER

Soğuk Savaş sonrası oluşan barış ortamı, bilgi teknolojisi alanındaki gelişmelerle birlikte küreselleşme sürecine yeni bir ivme kazandırmıştır. Yaşanan küreselleşme süreci demokratik değerlerin ve pazar ekonomisinin yaygınlaşmasına zemin hazırlarken, sağladığı farkındalık, insanlar ve uluslar üzerinde birleştirici olduğu kadar ayrıştırıcı eğilimleri de hızlandırmıştır. Soğuk Savaş döneminde güvenlik algılaması, daha ziyade askeri ağırlıklı tehditleri dikkate alırken, globalleşmeyle birlikte, sosyal, ekonomik, demografik, teknolojik, ticari, finansal tehdit unsurları da ön plana çıkmıştır.

Sınırlar ve egemenlik kavramları törpülenmiş; devletler pazar, kaynak, üretim ilişkileri, dayanışma gibi etkenlerle birbirine daha bağımlı duruma gelmiş; kişi güvenliği ön plana çıkmış; barış, refah ve istikrar devletlerin ortak hedefi olmuştur. Toplum, küresel internet ortamında para, mal, bilgi ve görüş alışverişi yapmakta, güç odakları oluşturarak sesini duyurabilmektedir. Bütün bu olgular adeta tüm bireyler için iletişim ve etkileşim içinde paydaş oldukları yeni bir yaşam biçimi oluşturmaktadır. Ancak teknoloji, finans, sermaye ve dış ticaret işlemlerinin çok büyük bir ivme ile artmakta olması, sorun ve risklerin küresel bulaşıcılığını da artırmıştır.

Bütün bu gelişmeler ile “küresel ölçekli savaş” olasılıklarının azalması beklentisine girilirken, diğer taraftan küreselleşmenin toplumlarda yarattığı farklılaşma çatışmacı dinamikleri de tetiklemektedir.

Küreselleşme sürecinin kuşkusuz bir de değerler veçhesi vardır. Bu çerçevede, gittikçe yaygınlık kazanan insan hakları, çoğulcu demokrasi, hukukun üstünlüğü ve liberal ekonomi gibi değer

ve uygulamaların ne ölçüde evrensel kabul göreceği 21. yüzyılın temel sorunlarından biri olacaktır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasını izleyen dönemde, milliyetçilik, etnik ve dini kimlik ayrışmasının ortaya çıkardığı devletlerin bölünmesi ve çok sayıda yeni devlet kurulması süreci halen devam etmektedir.

ABD'nin Eylül 2001'de uğradığı saldırı ise küresel ölçekte din ekseninde yeni bir kutuplaşmanın başlangıcı olmuştur. Batı dünyasında bu tarihten başlayarak Müslümanları kategorik olarak düşman göstermenin ve terörle özdeşleştirmenin tehlike ve sakıncaları artık idrak edilmiş olsa da, yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığının yerleşik bir kutuplaşma yarattığı yadsınamaz. Bazı çevrelere göre, tüm bu gelişmeler medeniyetler çatışmasını çağrıştırmakta ve her toplumda değişik boyutta ve nitelikte dinamiklerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Çeşitli alanlara yayılan küreselleşme, ekonomik yönetim dışında siyasal bir boyut kazanamamıştır. Uluslararası yönetim eksikliği ve ABD'nin küresel liderliğinin etkinliğinde meydana gelen değişiklikler; ülkelerin bölgesel arayışlara yönelmelerine, daha ulusal bir davranış içine girmelerine ve küreselleşme sürecini sorgulamalarına yol açmaktadır. Çeşitli gruplaşmalara (G8-G20) ve kuruluşlara rağmen, küresel yönetim eksikliği, 21. yüzyılın en temel sorunlarından biridir.

Öte yandan, Çin, Hindistan, Brezilya gibi yeni bölgesel güç odaklarının güçlerini daha belirgin şekilde hissettirmeleri, uluslararası sistemi çok merkezli bir düzene doğru yöneltme eğilimlerini de gündeme getirmiştir.

Bir diğer husus da, tüketimin yüksek olduğu Batı ile tüketici sınıfı giderek büyüyen yükselen ekonomiler arasında ham maddeye ulaşım konusunda rekabetin artacak olmasıdır. Yükselen refah, beraberinde, tüketici sınıfı büyüyen toplumlarda iktidarlara karşı siyasi taleplerde artış getirecektir. Diğer taraftan, küresel rekabetin yoğunlaşması ile Batı'nın geçmişte egemen olduğu bazı sektörlerde etkisinin azalması ve bunun sonucu olarak, Batı toplumlarında göreceli refah ve istihdam kaybı, sosyal ve siyasal huzuru olumsuz etkileyecektir.

2008'de başlayan mali ve ekonomik bunalım, hemen her ülkede görülen toplumsal ayaklanmalar, enerji ve bilgi teknolojilerinin yarattığı bağımlılıklar, demografik eğilimler, iklim ve çevre sorunları, siber tehdit, salgın hastalıklar, terör ve korsanlıkla mücadele, yasa dışı göç gibi pek çok konu, devletleri alışılmadık birçok risk ve tehditle karşı karşıya bırakmaktadır. Devletler bunların üstesinden tek başlarına gelemedikleri durumlarda, sorunlara küresel ve/veya bölgesel çözümler getirmek arayışına girmektedirler. Yeni kurumları, kuralları ve özel (ad hoc) düzenlemeleriyle oluşacak düzenin yıkıcı rekabet veya işbirliği çizgisinde şekillenmesine bağlı olarak, dünyamız istikrar ve istikrarsızlık arasındaki bir zeminde gidip gelecektir.

Tespitler

- *Küreselleşmenin birleştirici olduğu kadar ayrıştırıcı yönleri de mevcuttur.*
- *Küreselleşme, içinde bulunduğumuz zaman kesiti içinde etkinliğini koruyacak gibi görünmektedir.*
- *Küresel sorunlar ve karşılıklı bağımlılıklar küresel işbirliğini zorunlu kılarken; küresel yönetim eksikliği, devletleri denge arayışı içinde gruplaşmalara yöneltmektedir.*
- *Geleceğin güvenlik koşulları, oluşacak yeni düzenin rekabet veya işbirliğine dayalı olmasına bağlı olarak şekillenecektir.*

1. Yeni Küresel Güvenlik Paradigmaları

Küresel güvenlik paradigmatları özellikle son yirmi yılda köklü değişikliklere uğramıştır.

II. Dünya Savaşı sonrası temel güvenlik paradigmatları olarak gündeme yerleşen nükleer silahların yarattığı korku dengesi, silahlı bir savaş olasılığını son derece azaltmıştır. Bununla beraber devlet dışı aktörlerin sofistike klasik silahlar ve nükleer dahil kitlesel imha silahlarını ele geçirme olasılığı ciddi bir tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca çatışmaların değişik nitelik ve nicelikte, farklı ve geniş coğrafyalarda gerek ülkeler arasında gerek daha büyük ölçekte ülkelerin içinde yaygın biçimde yaşanması muhtemeldir.

21. yüzyılın güvenlik kavramı, askeri güç kullanımı ve yaptırım seçenekleri yanında; hukuk, ahlak, insan hakları, ekonomi, çevre ve adalet gibi çok değişik kavramları dikkate alma gereğini de kapsamaktadır. Örneğin, uluslararası duyarlılığın boyutu, bir ülkedeki herhangi bir iç olaya polisin ve yargının müdahale yöntemi ve orantısına kadar genişlemiştir.

Gelecekte, olası ekonomik ve sosyal sıkıntıların eskiye göre daha büyük boyutta sokak hareketlerine neden olması muhtemeldir. Ülkelerin ekonomi yönetimini, bir bakıma ulusal güvenlik ve kamu düzeni konularıyla ilişkilendirecekleri bir döneme girilmektedir.

Geleneksel tehdit ve risk algılamaları büyük bir değişim geçirmektedir. Eskiden tehdit ve risklerin başladığı sınırlar belliyken, dünya şimdi sınırları belirsiz tehditlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Asimetrik tehdit ve riskler nedeniyle, geleceği öngörmekten ziyade, gelecekteki görünümün, manzaranın ne olduğu üzerinde dikkatlerin yoğunlaştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bir anlamda, peşinen öngörülemeyecek senaryolar için hazırlıklı olunması gerekmektedir.

Bu doğrultuda, “kolektif güvenlik (collective security)” kavramı yerine; ortakların, uluslararası örgütlerin, bölgesel kuruluşların, STK’ların, ekonomik kurumların, çok uluslu şirketlerin de katkıda bulunacakları “işbirliğine dayalı güvenlik (cooperative

security)” kavramının kullanılması gündemdedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik ortamı, sadece askeri ögelerle sınırlı kalmayıp, tarihsel, sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik unsurların da etkilediği bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, devletlerin stratejik güvenlik planlamalarına bireysel risk algılamalarını da katmaları gerekmektedir.

Barış, güvenlik ve gelişme aynı yumağın ayrılmaz parçaları konumundadır. Yumuşak güç, haliyle askeri gücün yerine geçme- se de, belki onu tamamlayan ve hatta ondan daha sık başvurulmuş ve daha geniş bir coğrafyada etki gösteren önemli bir güç kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Büyük, küçük tüm ülkeler uluslararası sistemin alacağı yeni yönelime katkıda bulunmaya çalışmaktadırlar. Ulusların; ortak değer ve çıkarlar doğrultusunda atılacak adımların kendilerini de dikkate alması halinde, yeni uluslararası sistemin oluşturulması sürecinin kendilerine getireceği sorumluluğu benimsemeleri daha kolay olabilecektir.

Gelecekte geniş ölçekli, cepheleri belli savaşlar yerine, bölgesel ve iç savaşların daha çok gündemde olacağı bir dünya düzenine doğru gidildiği görülmektedir. Bu çerçevede, dinsel ve etnik gruplar ile dil grupları gibi olguların ulus devletten çok daha eski bir tarihi geçmişe sahip olduklarının hatırlanması gerekmektedir. Dolayısıyla, iç çatışmalarla, dinsel hoşgörüsüzlüğün ortaya çıkaracağı kavgalarla ve ırkçılık gibi oluşumların yaratacağı çalkantılarla çok daha sık mücadele etmek durumunda kalınacaktır. Oluşturulacak siyasalar ve yaklaşımlar proaktif olmak zorundadır. Gelişmeleri bekleyip karşılık vermek yerine, gelişmeleri yönlendirmekte önceden atılacak adımlar önem kazanmaktadır.

Çatışma süreçlerinde, dolaylı savaş/vekalet savaşı yöntemine sık sık başvurulması muhtemeldir. Devletlerin çıkar kavramı çerçevesinde, vatandaşlarının hayatlarını doğrudan tehlikeye atacak insana dayalı silahlı müdahale kararlarında gittikçe çekingен davranacakları dikkate alınması gereken bir olgudur. Ancak yaşamsal çıkarları söz konusu olduğunda, bu yaklaşımlarını değiştirebileceklerdir.

2. Başlıca Küresel Riskler

2.1 Teknoloji Kaynaklı Riskler

Teknolojideki gelişmeler ülkelerin ekonomik ve güvenlik yeteneklerine katkı yapmakla beraber, *doğrudan ve dolaylı* güvenlik risk ve tehditlerini artırmaktadır. Bu çerçevede, devlet kurumlarının gerekli teknik yeteneği ve bu yeteneği güncel tutacak kurumsal kapasiteyi geliştirmesi gerekecektir. Aynı zamanda, toplumun bu tehditlerle ilgili farkındalığını artırmak ve refleksleri güçlendirmek de diğer bir hedef olacaktır.

Ülkelere yönelik *doğrudan risklerin* ilki siber alanla bağlantılıdır. Siber saldırılar ülkenin güvenlik sistemleri, enerji şebekesi, su, iletişim, finans sistemleri, boru hatları, ulaştırma, hava trafik kontrolü ve barajları gibi siber ağı kullanan hayati altyapısını işlevsiz hale getirebilir, özel sektörün ticari bilgilerini veya devlet sırlarını çalmayı hedef alabilir. Saldırıları başka bir devletten gelebileceği gibi devlet dışı aktörlerden de kaynaklanabilir. Siber saldırıların kaynağını tespit etmek çok güçtür. Bu nedenle karşılık vermenin veya cezalandırmanın pek mümkün olamaması, bu yeni tehdit alanını daha da zor hale getirmekte, aynı zamanda caydırıcı savunma yöntemlerini zayıflatmaktadır.

Özellikle “nesnelerin interneti (internet of things)” olarak ifade edilen fiziksel objelerin internete bağlanması ve mobil internetin yaygınlaşması siber tehditlerin boyutunu artıracaktır.

Siber tehditlere, yönetilmesi gereken kalıcı bir “sistem güvenliği sorunu” olarak yaklaşılmalıdır. Devletlerarası anlaşmalarla mümkün olduğunca karşılıklı saldırı, ticari hırsızlık, espionaj risklerini kontrol etme çabaları takip edilmeli ve desteklenmelidir.

Öneri

Türkiye, siber saldırıların olasılığı karşısında, kritik kamu ve özel sektör varlıklarını teknik olarak koruyacak sistemleri kurmak, kapsamlı bir siber saldırı durumunda kritik sistemlerin siber ağlarla bağlantısını ayırabilme yöntemlerini düşünmek, siber ağlar dışında bu sistemleri çalıştıracak yedek düzenleri hazır tutmak gibi adımları içerecek ulusal siber güvenlik stratejisini oluşturmalıdır.

Teknoloji aynı zamanda yıkıcı gücü yüksek yöntemlerin ucuz ve kolay üretilmesine imkan sağlamaktadır. Biyoteknolojideki gelişmelerin salgın hastalıkları tetikleyebilecek yöntemleri kolaylaştırması, üç boyutlu (3-D) üretim gibi yöntemlerin ucuzlamasıyla silah ve patlayıcı nitelikteki araçların ucuz ve yaygın üretiminin kolay hale gelmesi, önümüzdeki dönemin güvenlik riskleri arasındadır. Bu yetenekler, özellikle nüfusu yoğunlaşan şehirlerde, toplumların terörize edilmesini daha da kolaylaştırabilecektir.

Öneriler

- *Türkiye'nin, biyoteknolojideki gelişmelerden ve üç boyutlu (3-D) üretim gibi yeni yöntemlerden kaynaklanacak güvenlik risklerine karşı toplumsal direnç tesis etmesi gerekmektedir.*
- *Bu bağlamda, toplumun bu yeni tehditlere karşı farkındalık ve kendini koruma refleksinin geliştirilmesi ve özellikle kimyasal ve biyolojik tehditlere karşı kamu sağlığı sistemlerine yatırım yapılması Türkiye için öncelikli hedefler olmalıdır.*

Ülkelere yönelik *dolaylı risklere* gelince, büyük ülkeler arasındaki küresel güç dengesinin çekirdeğinde yer alan nükleer dengeğin özellikle uzay teknolojisi ve siber teknolojideki gelişmeler sebebiyle zorlanmasının, hasar görmesinin ve küresel ölçekte göreceli istikrarın tehlikeye girmesinin yaratacağı riskler, önümüzdeki dönemin takip edilmesi gereken olgularıdır.

Öneriler

- *Türkiye, kendisini de etkileyecek uzay, siber ve nükleer ile ilgili uluslararası süreçlere yapıcı ve aktif olarak müdahil olmaya çalışmalı, bu konuyla ilgili teknik gelişmeleri ve siyasi yansımalarını yakından takip edecek bilgi birikimini oluşturmalı ve güncel tutmalıdır.*
- *Türkiye, devlet dışı aktörlerin ortaya çıkardığı asimetrik tehdit dinamiğinin küresel ölçekteki yansımalarına ve kendisine zarar verebilecek küresel sistemdeki muhtemel bozulmalara hazırlıklı olmalıdır.*

Dünyada birçok ülkenin küresel ağların parçası olması ve bu ağlara bağımlı olması nedeniyle oluşacak tehditlerin bulaşıcılığından kendisini koruması gittikçe zorlaşacaktır. Örneğin, uydu sistemlerine verilecek zarar ülkelerin ulaşım, iletişim, finans bağlantılarını, dolayısıyla ekonomilerini olumsuz etkileyecektir; veya bir finans merkezinde sistemlerin altyapısına yapılacak saldırı sonucunda oluşacak kriz ve panik tüm ülkeleri etkileyecektir.

Öneri

Türkiye küresel ağların korunması yolundaki çabaların içinde olmalıdır. Bunun ötesinde, engellenmesi mümkün olmayan küresel ağ saldırıları ihtimaline karşı, toplumsal ve ekonomik faaliyetlerin sürmesini sağlayacak yedek sistemler kurulmalıdır.

Teknolojiye dayalı dolaylı güvenlik risklerinin bir başka boyutu savaşın temel dinamiklerinin değişmesi ile ilgilidir. İnsansız hava araçlarının artması ve robotların kara hareketlerinde daha yaygın kullanılması gibi gelişmeler dikkatle izlenmelidir.

Teknolojinin tetiklediği bir başka gelişme, doğru veya yanlış bilginin hızla yayılmasını ve toplum kesimlerinin hızla harekete geçmesini sağlayabilmesidir. Demokratik haklara ve özgür bilgi akışına zarar vermeden yıkıcı toplumsal dinamikleri engelleyecek

veya toplumların yanlış bilgiye karşı direncini artıracak yöntemleri geliştirmek yeni dönemin önemli güvenlik politikası sorunları arasında olacaktır.

2.2 Terör Kaynaklı Riskler

Terörizm, son dönemlerde küresel düzeyde bir tehdit haline gelmiştir. 11 Eylül saldırıları ile terörün sınır ve mesafe tanımadığı anlaşılmıştır. ABD'nin "küresel terör"e karşı açtığı savaş, soruna çözüm getirmediği gibi, yeni terör örgütlerinin oluşmasının ve güçlenmesinin de önüne geçememiştir. Bununla birlikte, Arap Baharı'nı takiben Ortadoğu ve Afrika'daki gelişmeler, terörist grupların etkinliklerini vekalet savaşı aracılığıyla daha rahat bir şekilde artırmalarıyla sonuçlanmıştır.

Günümüzde gittikçe küreselleşmekte olan terörizm sebebiyle, bütün ülkeler vatandaşları ve toprak bütünlüklerine yönelik bir terör saldırısı tehlikesiyle karşı karşıyadırlar.

İletişim ve ulaşım araçlarındaki kolaylıklar ve sınırların kazandığı geçirgenlik sebebiyle tüm ülkeler terörist grupların propaganda, yandaş toplama ve hücre oluşturma faaliyetlerine daha da açık hale gelmektedirler. IŞİD örneği bunun son göstergesidir. Terör örgütlerine ülke vatandaşları arasından katılım olması, terörizmi aynı zamanda bir iç tehdit haline getirmiştir. Terör faaliyetlerine katıldıktan sonra ülkelere geri dönen kişilerin oluşturduğu tehlike ve bunlara karşı ne gibi tedbir ve cezaların konulması gerektiği bir diğer tartışma konusudur. Terör örgütlerine insan kaynağı, silah-teçhizat, siyasi, mali ve lojistik her türlü desteğin kesilmesi, tüm uluslararası toplumun eşgüdüm içerisinde yoğun çabalar harcamasını gerektirmektedir.

Öneri

Terör örgütleri teknolojinin sağladığı olanaklar vasıtasıyla çok daha geniş coğrafyalarda faaliyet göstermek, birbirleriyle iletişim içerisinde olmak gibi yeteneklere kavuşmuşlardır. Buna karşılık, terörizmle savaşım konusunda

uluslararası toplumda oluşan farkındalık; bu olguya karşı eşgüdüm içerisinde mücadele için, şimdilik yetersiz kalsa da, siyasal iradenin oluşmasına imkan vermiştir. Türkiye, coğrafi konumu itibarı ile terörizm tehdidinde ciddi şekilde maruz kalmış bir ülke olarak bir yandan uluslararası toplumla eşgüdüm içinde çaba gösterirken, diğer yandan ulusal düzeyde gereken önlemleri almak durumundadır.

2.3 Kitle İmha Silahları ve Konvansiyonel Silahların Yaygınlaşmasının Yarattığı Riskler

Günümüzde nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar ile konvansiyonel silahlara dair teknolojiye, hammaddeye ve uzmanlığa daha kolay ulaşılmaktadır. Diğer taraftan, konvansiyonel silahların küresel ölçekte pazarlanabilmesi de elde edilmelerini daha kolay hale getirmektedir. Bütün bu faktörlerden ötürü birey, grup ve devletlerin silahlara daha rahatça ulaşması ve dolayısıyla kitle imha silahları ve konvansiyonel silahların yaygınlaşması, küresel anlamda bir güvenlik tehdidi oluşturmaktadır.

Bu durumun yarattığı en büyük risk, bu kapasitenin devlet dışı aktörlerin eline geçmesidir. Bu olasılık, büyük yıkımlara yol açacak, küresel terörle mücadelede dengeleri değiştirebilecektir. Bu alanda devletlere yönelik tasarlanan tedbir ve yaptırımlar, söz konusu terör örgütleri olduğunda, sonuç vermemektedir. Her türlü kitle imha silahlarına erişimin engellenmesi, küresel bir hedef olarak görülmelidir. Terörist grupların silah geliştirecek teknolojilere erişimlerini önlemek için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Konvansiyonel silahların devlet dışı aktörler tarafından yasa dışı yollarla elde edilmesi, çatışmaların daha uzun, yıpratıcı ve maliyetli olmasına yol açmaktadır. Bu doğrultuda devlet dışı silahlı grupların mali kaynaklarının tespit edilip kurutulması ve ticaret yoluyla ya da kaçak yollardan bu silahlara erişimlerinin engellenmesi ülkeler açısından öncelikli hedef olmalıdır.

Öneri

Terör eylemleri ve çatışmalarla çevrili Türkiye, küçük çaplı silahlar da dahil olmak üzere devlet dışı aktörlerin silah tedarik etmesine, küresel silah ticareti yapmasına ve ticaretin finanse edilmesine engel olmayı bir ulusal güvenlik politikası olarak benimsemelidir.

2.4 İklim Değişikliği Riski

Sanayi devriminden bu yana insanlık, doğanın kendini yenileyebilme hızından daha fazlasını tüketmiş ve kirletmiştir. Özellikle sera gazı salınımlarının kontrol edilememesi, iklim değişikliği riskini kritik bir noktaya getirmiştir.

Düşük karbon ekonomisi/sıfır karbon ekonomisine geçiş henüz başarısız olduğundan, önümüzdeki dönemde yerkürenin bunun olumsuz sonuçlarıyla karşı karşıya kalması beklenebilir. Oluşan bu duruma insanlık, farklı şekillerde yanıt verebilir. Bir uç senaryoda büyük oyuncuların liderliğinde küresel ölçekte düşük karbon ekonomisine hızlı bir yönelim başlayabilir. Diğer uç senaryoda ise, anlaşma sağlanamaması sebebiyle oluşacak iklim değişikliğinin küresel sonuçlarına uyum sağlamaya çalışmak, bu yüzyıldaki en önemli sorunlar arasında yer alabilir. Bu iki uç senaryo arasında teknoloji sayesinde sağlanabilecek ara çözümleri ve alternatif senaryoları da göz ardı etmemek gerekir.

Şayet düşük karbon ekonomisi çabaları başarıya ulaşmaz ve iklim değişikliği dediğimiz süreçte geri dönülmez noktalara gelirse, dünyada şu anda öngörülemez kadar olumsuz ve ülkelerin tek başlarına altından kalkmaları imkansız güvenlik sorunları küresel ölçekte gündeme gelebilecektir. Kuraklık ve çölleşme, sınırlı gıda ve su kaynaklarına ulaşmayı insanlar için çok daha zorlaştıracak, kitlesel göçler kaçınılmaz hale gelecektir.

Ortaya çıkacak böylesine bir felaket senaryosundan tüm ülkeler etkilenecektir. Diğer yandan, düşük karbon ekonomisine geçiş veya farklı teknolojilere dayalı iklim değişikliğinin kontrol edilmesi senaryolarının gerçekleşmesi durumunda ise yeni sektörler ve önemli ekonomik fırsatlar ortaya çıkabilecektir.

Öneri

Türkiye, iklim değişikliğinin kötümser senaryolarından kaçınılmaz olarak etkilenecektir, dolayısıyla geleceğe dönük ulusal güvenlik politikasını bu olasılıkları dikkate alarak şekillendirmelidir.

2.5 Ekonomik ve Finansal Kırılganlıkların Yarattığı Riskler

Dünya ekonomik sistemine hakim olan piyasa ekonomisi, sermaye ve mal hareketlerini serbestleştirdiği gibi, küresel ölçekte ekonomik ve finansal krizler de yaratabilmektedir. Bunun sonucu olarak bazı ülkelerin karşılaştığı zarar, yüksek oranlara varabilmekte ve birtakım sosyal nitelikli sorunlara yol açabilmektedir.

Uluslararası sermaye, özellikle cari açığını sıcak para ile finanse eden ülkelerde, tüm ekonomik dengelerin sarsıldığı yeni kırılganlıklar yaratabilmektedir. Küresel finansın reel üretim/ticareti desteklediği gibi, spekülâtif amaçlı olarak bazı emtia piyasalarına ve sektörlerle girip çıkması, ekonomiyi ve siyasi sistemi etkileyebilmektedir.

Küresel güçler arasındaki ilişkilerde ağırlık merkezindeki yeni eğilimler, dünyanın üretim, tüketim ve paylaşım sistemindeki yapısal dengesizlikler, radikal ve köklü bir değişim gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu dönüşümün kolay olması beklenmemelidir.

Bölgesel çatışmalarda ve sorunlarda son dönemde daha sıklıkla başvurulan ekonomik ve finansal yaptırımlar da bir anlamda küresel düzlemde güvenlik arayışının bir yöntemine dönüşmektedir. Gelecekte kriz yönetimlerinde önemli bir araç niteliği kazanması muhtemel ekonomik yaptırımlara karşı ülkelerin dayanıklılık düzeyleri, küresel ekonomik/finansal konumları ve büyüklükleriyle doğrudan bağlı olacaktır. Yaptırımların, yaptırım uygulanacak ülkenin ötesinde özellikle o ülkeyle önemli ekonomik ve ticari ilişkileri olan ülkelere yansımaları olacaktır.

Öneri

Küresel ekonomideki olumlu olduğu kadar olumsuz gelişmeler küresel ekonomiye gittikçe entegre olan Türkiye'ye de yansıtacaktır. Bu doğrultuda, Türkiye, küresel ekonomik ve finansal kırılganlıklara karşı iktisadi yapısının dayanıklılığını artırmalı ve ekonomik küresel yönetim yapılarının güçlenmesine katkıda bulunmalıdır.

2.6 Demografideki Değişimlerin Yaratdığı Riskler

1950'de 2.5 milyar, 2011'de 7 milyar olan dünya nüfusunun, BM'nin 2012 yılı projeksiyonuna göre, 2050 yılında 9.6 milyar olacağı ve bir görüşe göre bu seviyede kalacağı tahmin edilmektedir. Daha önceleri, artan nüfusun sınırlı kaynaklar ve çevre üzerinde yaratacağı baskının çatışmalara neden olacağı düşünülmekteyken, teknolojik atılımlar, kadın istihdamı, nüfus planlama konusunda geliştirilen uluslararası ve ulusal politikalar bu endişeleri daha ılımlı hale getirmiştir. Halihazırda, nüfus artışı ülkeler için doğrudan bir güvenlik riski oluşturmamakla birlikte, nüfusun küresel kompozisyonundaki orantısızlık, yaşa göre dağılımı, şehirleşme ve göç gibi demografik dinamikler güvenlik riski yaratmakta, çatışma riski doğurmaktadır. Bu çerçevede, demografik eğilimler ülkelerin sadece ulusal meselesi olmaktan çıkıp, küresel düzlemde de boyutları olan risk unsurları haline dönüşebilmektedir.

Gelişmekte olan çoğu ülkede nüfus artışında patlama beklenirken, gelişmiş ülkeler nüfusun azalması ve yaşlanan nüfus sorunları ile karşı karşıyadırlar.

Gelişmiş ülkelerde en temel sorun, nüfusun azalma trendinde seyretmesi, yaşlı nüfusun artması ve buna bağlı olarak, işgücüne giren insan sayısının azalmaya başlamasıdır. Bu, beraberinde işgücü yetersizliğini ve emekliye ayrılanlara bakacak aktif kişi sayısının azalması nedeniyle sosyal güvenlik maliyet sorunlarını yaratmaktadır. Gelişmiş ülkeler, bu trendin devam etmesi halinde mevcut ekonomik performanslarını sürdüremeyecek duruma

geleceklerdir. Bu demografi açığına, yabancı işgücüyle ve daha fazla otomasyonla karşılık verme seçenekleri ise uzun vadede homojen demografik yapılarında köklü dönüşümlere ve sosyal çalkantılara neden olma potansiyeli taşımaktadır. Bununla birlikte, yaşlanan nüfusa bağlı olarak bu ülkelerin sağlık sistemlerinde ve askeri güç konumlarında önemli değişiklikler meydana gelebilecektir.

Öte yandan, Afrika ve Asya'daki yüksek doğurganlık oranları, nüfus artışı ve işgücüne katılan insan sayısındaki hızlı büyüme, bu ülkelerin küresel ekonomik büyümeden daha fazla pay almalarını sağlayacaktır.

Dünyada şehirlere yaşayan insan sayısının hızlı bir şekilde artacağı belirtilmektedir. Şehirlere yerleşen insan sayısındaki hızlı artış ve megaşehirlere sayısının artması, beraberinde birçok yeni risk unsurunu da getirmektedir. Toplumun sosyo-ekonomik beklentileri ile sağlanan hizmetlerin yeterliliği arasındaki uçurum, bu ülkelerde istikrarı bozabilecek niteliktedir. Genç nüfusa sahip ülkelerde, iş olanaklarının ve siyasal sistemin çözüm üretmekte yetersiz olduğu durumlar çatışma riskini artırmaktadır.

Son olarak, bazı ülkelerde ekonomik olanakların daha fazla olması, gelişmişlik düzeyinin yüksek olduğu ülkelere göç ya da büyük insan hareketlerini tetiklemektedir. Göç, ulusal sınırları aşan ve küresel düzlemde ele alınması gereken bir mesele haline dönüşmüştür. Ekonomik göç, doğru yönetilebilirse, ev sahibi ülkeye ve göçmenlere büyük fırsatlar sunabilecek; gelişmekte olan ülkelere gelen gençlere ekonomik fırsatlar sunup istikrarı güçlendirici bir katkıda bulunabilecektir. Diğer yandan, ev sahibi ülkelerde entegrasyon politikalarının yetersiz olması, bu ülkelerde derin toplumsal bölünmelere ve daha sonraki aşamalarda çatışmalara neden olabilecektir. Bu bağlamda, kontrolsüz göç sorunu ve mültecilerin gittikleri ülkelere entegrasyonu, ülkelerin iç güvenliklerini sağlamaları ve sosyal maliyetleri mümkün olduğunca düşürmeleri açısından acilen çözüm bulunması gerektiren konular arasındadır.

Öneriler

- *Türkiye'nin mevcut genç ve dinamik nüfus avantajını güce dönüştürmesi ancak çağdaş eğitimin ve istihdamın sağlanmasıyla mümkün olabilecektir. Bu çerçevede kadının eğitimi ve istihdamına gerekli önem verilmelidir.*
- *TÜİK'in verilerine göre, Türkiye'de 65 yaş üstü bireylerin oranı %8'dir ve temel nüfus senaryosunda bu oranın 2023 yılında %10.2, 2050 yılında ise %20.8 olacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin politikalarını giderek yaşlanan bir nüfusu dikkate alarak şekillendirmesi gerekecektir.*
- *Suriye'deki iç savaş nedeniyle, Türkiye'de 2 milyon civarında insan melce bulmuştur. Bu rakamın yüksek sosyal maliyeti olan bir iç güvenlik sorununa dönüşmemesi için, göçmen politikalarının; kültür, eğitim ile istihdam alanlarındaki entegrasyonun sağlanmasına yönelik yeni kurumsal yapılanmalar da dahil olmak üzere, bütüncül şekilde ele alınarak yeniden tanımlanması gerekmektedir.*
- *Dünyada sayıları artan megaşehirler; sosyal ve ekonomik eşitsizlik, çarpık konutlaşma, çevresel kirlenme gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Nüfusu 15 milyona ulaşan İstanbul, yönetimi gittikçe daha da zorlaşan bir megaşehire dönüşmektedir. Bu nedenle, global ölçekte olduğu gibi İstanbul için de söz konusu sorunları giderebilecek, sosyal, ekonomik ve hukuki düzenlemelerin oluşturulması ve uygulanması gerekecektir.*

“Küresel kurumlar global sorunlara çözüm bulmakta yetersiz kalmaktadır.

“Küresel Yönetişim Açığı (Global Governance Deficit)” uluslararası toplumun temel sorunu olarak gittikçe büyümektedir.”

KÜRESEL JEOPOLİTİK GÖRÜNÜM

1. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

20. asır bir anlamda “ABD Yüzyılı” olmuştur. Küresel güç bayrağını Birinci Dünya Savaşı’nı izleyen dönemde İngiltere’den alan ABD, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise, Batı dünyasının liderliğini üstlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında izlenen “topyekûn imha” stratejisi, tarihsel süreç içerisinde yerini “esnek mukabele”, “barış içinde bir arada yaşama (peaceful co-existence)”, “yumuşama” ve “çevreleme” konseptlerine bırakmıştır. Bu yeni küresel algılama, uluslararası sistemde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Sovyetler Birliği (SSCB) ve Varşova Paktı’nın (VP) çökmesinden sonra Avrupa’da; AB ve NATO ile Batı değerlerinin ve güvenlik şemsiyesinin doğuya doğru genişletilmesiyle, kıtasal boyuttaki büyük siyasal, ekonomik ve ideolojik dönüşüm projesi yine ABD’nin liderliğinde başarıyla gerçekleşmiştir.

Bu dönemde, ABD’nin küresel düzeydeki ekonomik, finansal ve askeri üstünlüğü yanında, doların da sağladığı olanaklar, koşulları ABD lehine daha da olgunlaştıran unsurlar olmuştur. Daha da önemlisi, SSCB ve VP’nin kendilerini tahminlerin aksine süratle tasfiye etmesi, ABD’nin liderliğinin, küresel jeopolitiğin tüm aktörleri tarafından dünya çapında hegemon güç olarak zımnen kabul edilmesi sonucunu da doğurmuştur.

Ancak tarihte “9/11” olarak yerini alan El Kaide Saldırısı, bugün görülen sonuçları itibarıyla, 1990’lardan beri süregelen ABD’nin her şeye muktedir (unipolar moment) olduğu yönündeki algıyı zedelemiş ve dokunulmaz görüntüsünü derinden sarsmıştır. Ayrıca bu saldırı, asimetrik tehditlerin büyük askeri güçler

karşısında bazı hallerde etkin olabileceğini de gösterdiği gibi, AB ile ABD arasındaki tehdit algılamalarında bazı önemli ayrışmalara da neden olmuştur.

Öte yandan, ABD için Irak ve Afganistan'da yürüttüğü savaşların ekonomik ve finansal maliyeti de, siyasi faturası kadar ağır olmuştur.

2008 yılında başlayan finansal/ekonomik kriz, başta ABD ve AB olmak üzere Batı'nın bir bütün olarak gücünün sınırlarını ortaya koymuştur.

ABD'nin GSMH'de aldığı pay bakımından bir gerileme içinde olduğu görülmekle birlikte, ABD özellikle AR-GE, inovasyon ve patent süreçleri ile uzay, biyoteknoloji, yapay zeka, malzeme (nano-teknoloji) ve temel bilimler alanlarında, görünür gelecekte de küresel üstünlüğünü sürdürecektir. Bu avantaj, ABD'ye nükleer ve konvansiyel kuvvetlerdeki açık ara üstünlüğü yanında, yumuşak güç ve akıllı güç seçeneklerini sıcak bir çatışmaya girmeden etkin bir şekilde kullanma yeteneği vermektedir.

Son dönemde yapılan resmi açıklamalar, ABD'nin dış müdahalelerde çok daha tedbirli davranacağını, "hayati çıkarları" doğrudan etkilenmedikçe ve açık bir saldırıya muhatap olmadıkça, görünür gelecekte büyük olasılıkla kara kuvvetlerine dayalı doğrudan askeri müdahalede bulunma konusunda çekimser davranacağını ortaya koymaktadır. Nitekim, ABD'nin Libya, Ukrayna ve Suriye/Irak'ta yaşanan son gelişmeler karşısında izlediği politikalar ve İran'la diplomatik yollara öncelik verilmesi bu yeni stratejiyi teyit etmektedir. ABD'nin dış politika yaklaşımı çerçevesinde, yaptırım politikalarının gelecek krizlerde de bir araç olarak kullanılması beklenmelidir.

Diğer taraftan ABD, Çin'in bölgede yükselen bir güç olarak ortaya çıkması karşısında, stratejik önceliğini Pasifik bölgesine kaydırmıştır. Bu gelişme, küresel jeopolitik alandaki güç merkezi değişiminin işareti olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, transatlantik ilişkilerin ABD açısından başta güvenlik olmak üzere karşılıklı ekonomik bağımlılık ve paylaşılan ortak değerler gibi nedenlerle yaşamsal önemini her zaman sürdüreceği değerlendirilmektedir. ABD'nin transatlantik bir ticari anlaşmaya olan ilgisini yenilemesine de bu çerçeveden bakılmalıdır. TTIP (Transatlan-

tic Trade and Investment Partnership) ile özellikle AB ve ABD firmalarının ihtisas temeli üzerinden karşılıklı ticaret ve yatırım yapmaları amaçlanmaktadır.

Görünür gelecekte Avrupa'da geniş ölçekli bir savaş beklenmemektedir. Bu açıdan bakıldığında; Avrupa'ya yönelik ciddi bir tehdit oluşmadıkça, ABD Avrupa'dan bölgenin güvenliği konusunda daha fazla sorumluluk almasını isteyecektir. Kırım'ın RF tarafından ilhakı ve Ukrayna krizinin ABD'nin RF ile ilişkilerinde uzun süreli bir belirsizlik ve duraklama sürecine neden olabileceği beklentisi TTIP üzerinde hızlandırıcı etki de yaratabilir. ABD Avrupa'yı, ticari ve ekonomik alanda, TTIP örneğinde de görüldüğü gibi, eşit bir ortak olarak görmekte, güvenlik alanında ise "çekingen" Avrupa'dan kendi bölgesinde ana yüklenici olmasını beklemektedir.

Pasifik'e kıyıdaş ülkeler arasında Trans Pacific Partnership (TPP) anlaşması yapılması yolunda ilerleme kaydedilmektedir. Atlantik ve Pasifik'te dev serbest ticaret bölgelerinin yaratılması, ABD'nin konumunu güçlendirebilecek ve doğal olarak küresel ve bölgesel yansımaları olabilecek bir gelişmedir.

Son yıllarda topraklarında keşfedilen ve yeni üretim teknolojileriyle çıkarılmaya başlanan kaya gazı ve kaya petrolü ile Kanada, Brezilya ve Venezuela'daki zengin kaynaklar, ABD'nin hidrokarbon enerji ihtiyacını büyük ölçüde kendi yarı küresinden tedarik etme imkanını sağlamaktadır. Kaya gazı ve petrolü üretimi sayesinde, ABD hidrokarbon enerjide küresel kaynaklara bağımlılığının şekillendirdiği enerji güvenliği ve ulusal güvenlik stratejisinde bazı ayarlamalar yapabilecektir. Kaya gazı ve petrolü devrimi ile enerji verimliliğinde küresel anlamda yapılan hamleler bir arada değerlendirildiğinde, ABD yakın tarihinde ilk defa enerji jeopolitiğinde küresel ölçekte başat bir güç olma fırsatını yakalamıştır. Kaya gazı ve petrolünün yanı sıra, Kuzey Kutup yollarının açılma ihtimali ve Panama Kanalı'nın genişlemesi projesi, hem enerji hem üretilen malların küresel ticareti açısından, diğer ülkelerin yanı sıra ABD için de ilave avantajlar sağlayacaktır.

ABD'nin enerji maliyetlerinde yaşanan düşüş, bu ülkenin küresel rekabette kaybettiği avantajları kısmen geri kazanmasına da katkıda bulunabilecektir. Öte yandan, ABD'nin "büyük enerji ih-

racatçısı” konumuna gelip gelmemesi konusunda çeşitli senaryo ve sorular mevcuttur: ABD’nin, Avrupa’nın RF’ye enerji açısından bağımlılığını azaltmak için planlayacağı stratejik hamlelerin ölçü ve kapsamı ne olacaktır? Enerji güvenliği için şimdiye kadar her koşulda desteklediği ülkeleri aynı ölçüde desteklemeye devam edecek midir? ABD’nin sürdürüğü İsrail ve Körfez ülkelerine yönelik enerji güvenliği merkezli Ortadoğu politikalarındaki geleneksel tavrında bir değişim olacak mıdır? Bu ve benzeri pek çok soruların yanıtı üzerinde gelecekte yoğun tartışmaların yapılması beklenmelidir. Bu sorulara verilecek yanıtlar, Türkiye’yi de büyük ölçüde etkileme potansiyeline sahiptir. Ancak ABD’nin, müttefiklerinin enerji güvenliğinin sağlanması, deniz ulaşım yollarının açık tutulması ve gittikçe Ortadoğu’daki petrole daha bağımlı olacak muhtemel rakiplerini kontrol etme açısından bu bölgeye ilgisini sürdüreceği ifade edilebilir.

Tespitler

- *20. yüzyıl konjonktürü ABD gibi süper bir gücü yaratmıştır. ABD, Batı’nın gerileme sürecinin genel gidişatı içinde yer alacak olmakla birlikte, emsalsiz coğrafi konumu, iç dinamikleri, demografik avantajları, rekabet edilemez askeri gücü, uzay-bilişim teknolojileri, temel bilimler ve AR-GE alanındaki açık ara üstünlükleriyle, en önemli küresel güç merkezi olmaya görünür gelecekte de devam edecektir.*
- *20. yüzyıla oranla önümüzdeki on yıllarda, ABD, yaşamsal çıkarlarının söz konusu olmadığı durumlarda “doğrudan müdahale” konusunda daha ihtiyatlı davranacaktır. Bunun sonucu olarak da, konulara göre değişen ittifaklar, bölgesel düzenlemeler ve çözümler ön plana çıkacaktır.*
- *Bunun yanı sıra; insansız savaş metotları, siber savaş ve dolaylı yöntemlerin ön plana çıkması da beklenmelidir.*

- *Küresel sorunların çözümünde, ABD'nin Çin ile ortak hareket edilecek alanları genişletmesi ve işbirliğini derinleştirmesi yaşamsal önem taşıyacak ve iki ülkenin rekabeti kadar işbirliği de dünyayı etkileyecektir. Ancak bu bedelin gerçekleşmesi zaman alacak ve karşılıklı yoğun çaba gerektirecektir.*
- *ABD, hidrokarbon enerjide kendine yeterli duruma gelse dahi, Ortadoğu'ya ilgisini sürdürecektir.*

Türkiye: Tespit ve Öneriler

- *Türkiye, ABD'nin küresel ve bölgesel politikalarından etkilenmeye devam edecektir.*
- *Tek başına bölgesel düzen kurucu bir rol üstlenemeyeceği gerçeğinden hareketle, Türkiye için en akılcı yaklaşım bölgeye yönelik ABD ve Batı politikalarının şekillenmesine aktif katkıda bulunabilecek politikaları benimsemektir. Zira, bölgede istikrar ve barışa gidecek yol, bölgesel olduğu kadar küresel mutabakat sağlanabildiği ölçüde mümkün olabilecektir.*
- *ABD'nin jeopolitik önceliğini Pasifik coğrafyasına kaydırması, Türkiye ve çevresini bu ülkenin çıkar alanı olmaktan uzaklaştırmayacaktır.*
- *Türkiye, transatlantik ittifakına jeopolitik aidiyetini sorgulamadan, şekillenmeye başlayan küresel güç odakları ile her alandaki ilişkilerini geliştirmeye öncelik vermeli-dir.*
- *Atlantik ve Pasifik'te oluşmaya başlayan serbest ticaret bölgelerinin dışında kalmak Türkiye için ticari kayıplar kadar, artan güvenlik riskleri ve aidiyet sorunu da yaratabilecektir.*

2. Avrupa Birliği (AB)

AB'nin küresel dünya düzeninin şekillenmesinde önemli katkıları olmuştur. Önemli evrensel kavramlar, tarihsel süreç içinde Avrupa'da oluşmuş, daha sonra dünyada kabul görmüştür. ABD ve Kanada'nın, Amerika Kıtası ve Pasifik uzantısında benzer değerler üzerine inşa edilmesiyle, bu değerler küresel norm olarak kabul görmeye başlamıştır. Bununla birlikte 1945'ten sonra ileri ekonomilerin AB ve Kuzey Amerika'da coğrafi olarak bir Transatlantik ittifakta yoğunlaşmasının da AB'nin küresel bir ekonomik blok oluşunda önemli katkısı olmuştur. Böylelikle Avrupa, asırlar boyu bir devletlerarası 'savaş sistemi'nden, temeli entegrasyon olan bir 'barış sistemi'ne dönüşmüştür.

AB, SSCB'nin çökmesinden sonra, doğuya doğru hızla genişlemiş, üyelerinin güvenlik ihtiyaçlarını NATO şemsiyesi altında karşılamıştır. Avrupa Güvenlik Kimliği yaratma konusunda yapılan sınırlı girişimler, AB'ye askeri boyutta tek başına operasyon düzenleyecek yetenek kazandıramamıştır. AB görünür gelecekte de ABD'nin güvenlik desteğine ihtiyaç duymaya devam edecektir.

2008 yılında ABD'de başlayan ve kısa sürede tüm dünyayı saran finansal/ekonomik kriz, gerek AB'nin mevcut mimarisindeki, gerek üye ülkelerdeki yapısal sorunların derinliğini ve çözümsüzlüğünü ortaya çıkarmıştır. Bu gelişme, AB dayanışmasının sorgulanmasına da yol açmıştır.

Bütçe açıklarını ve kamu borçlanmasını azaltmak için alınan tasarruf tedbirlerinin artırdığı sosyal maliyet, AB üyeleri içinde ırkçı, yabancı ve İslam düşmanı aşırı akımların artmasına neden olmuş, siyasi yelpaze içinde ağırlıklarını artırmış ve bazı toplum kesimlerinde "Ortak Avrupa Değerleri"nin sorgulanmasına yol açmıştır.

AB'nin karşılaştığı bir diğer temel problem ise demografik açmazdır. AB nüfusu azalmakta ve yaşlanmaktadır. Göç almadan bu yapısal sorunu çözmesi mümkün görünmemektedir. AB ülkeleri bir yandan göç almak mecburiyetindeyken, diğer yandan göçmen azınlıkları dışlayan partilerin oylarını devamlı arttırmalarının yarattığı çelişki, bu ülkelerin karşılaştıkları sosyal çıkmazı da ortaya koymaktadır.

Ukrayna sorunu nedeniyle Avrupa'da yaşananlar, jeopolitik önemde yeni bir dönemin işaretlerini vermektedir. Rusya Federasyonu (RF) bu hamlesiyle, daha önce Gürcistan'da askeri güç kullanarak sergilediği tutumu Ukrayna sorununda Kırım'ı da ilhak ederek sürdürmüştür. Bu durum, Avrupa'da AB ve NATO'nun doğuya doğru genişleme politikasında yeniden bir değerlendirme ihtiyacı yaratacağı gibi, zaman içinde "Soğuk Savaş" mantığına özgü bir gerginlik dönemini de tetikleme riski taşımaktadır. Tarafların doğrudan askeri çatışmaya girme ihtimalleri düşük olmakla beraber, karşılıklı güven eksikliğinin doğurabileceği riskler nedeniyle bu dönemin ne kadar süreceğini öngörmek mümkün değildir.

Ukrayna krizi, AB'nin oluşturduğu barış ve refah sistemine, 1990'lardan sonra kurulmakta olan Avrupa güvenlik ve istikrar mimarisine ciddi bir tehdit ve sınama teşkil etmektedir. Avrupa'nın en önemli güvenlik risklerinden birinin enerji güvenliği olduğu Ukrayna krizinden sonra kesin olarak ortaya çıkmıştır. Yeni dönemde RF'nin, AB için güvenilir bir enerji partneri olma niteliği önemli ölçüde zedelenmiştir. AB'nin enerji kaynaklarını RF dışında çeşitlendirmeye eskisinden çok daha fazla öncelik ve önemde ihtiyacı vardır. Ancak Avrupa'nın enerjide RF'ye bağımlılığının güvenlik riski yaratmayacak şekilde azaltılması da oldukça uzun zaman alacaktır. ABD'den kaya gazı ithalatı, AB'nin kendi kaya gazını çıkarması ve genişleyen LNG (sıvılaştırılmış doğalgaz) piyasalarından pay alınması AB'nin seçenekleri arasındadır. Ancak bu hedeflerin uzun bir süreç gerektirmesi, önceliğin AB'nin doğusundaki Hazar, İran, Irak ve Doğu Akdeniz gibi kaynaklara verilmesini daha gerçekçi bir seçenek haline getirmektedir.

Ukrayna krizi, AB'nin kendi bünyesel sorunlarını daha da derinleştirici ve hızlandırıcı bir etki yaratabilecek, AB'nin gelecekte Kıta Avrupası'ndaki sorunları çözme becerisini de sınamasına neden olabilecektir.

Yakın Doğu, Kuzey Afrika ve Afrika'nın derinliklerinde yaşanmakta olan istikrarsızlık unsurları AB açısından da gittikçe önem kazanmaktadır. Bu coğrafya kökenli AB vatandaşlarının oluşturduğu kesimler ve bu ülkelerden kaynaklanacak göç hareketleri, AB'nin güvenlik gündeminde önemli yer tutacaktır.

Tespitler

- *AB, kıta ölçekli bir barış ve refah projesidir.*
- *AB; göç, yabancı düşmanlığı, yaşlanan nüfus, ekonomik/mali problem, kimlik arayışı gibi karşılaştığı çeşitli sorunlara çözüm üretmediği takdirde, bu sorunların uluslararası düzlemde olumsuz yansımalar yaratması muhtemeldir.*
- *AB ve ABD, görünür gelecekte de işbirliğine karşılıklı olarak ihtiyaç duymaya devam edecektir. TTIP, ABD'nin olduğu kadar AB'nin de öncelikleri arasında yer alacaktır.*
- *AB-RF ilişkileri kıtadaki barışın sürekliliğinin sağlanmasında kilit önemde olacaktır. Bu çerçevede, RF ile ilişkiler gerek AB üyeleri arasında, gerek üyelerin RF ile ikili ilişkilerinde yeni denge arayışlarına yol açabilecektir.*
- *Enerji güvenliği, AB için stratejik önem ve öncelikte bir konu olma özelliğini görünür gelecekte de sürdürecektir.*

Türkiye: Tespit ve Öneriler

- *AB üyelerinin Türkiye'ye yönelik ikircikli politikasının nedenleri arasında; kültür farklılığı, Türkiye'nin sınırlarının güvensizliği, Avrupa'da dini çevrelerin İslam'a karşı tavrı, nüfusun çokluğu, insan hakları, özgürlükler, hukuk ve demokrasi alanındaki zafiyetler, yönetim gibi sorunlar sayılabilir. AB'nin değişen geometri ve iç içe geçmiş çemberler şeklinde göstereceği dönüşüm, muhtemelen Türkiye'nin katılımının önünü açabilecektir.*
- *Transatlantik ilişkilerin bir ayağı ABD ise, diğeri de AB'dir. Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin alacağı olumlu istikamet, karşılıklı olarak kimliklerin zenginleşmesinde önemli bir rol oynayacaktır.*
- *AB ile tam entegrasyon uzun vadeli bir proje olsa da, Türkiye'nin demokratikleşme ve evrensel normları her alanda benimsemesinde bu kurum ile ilişkilerin varlığı bir çıpa etkisi sağladığından, bu sürecin sürdürülmesi Türkiye için hayati önemdedir.*

- *Avrupa'nın enerji güvenliğinde Türkiye'nin oynadığı rol gittikçe önem kazanacaktır. Bu bağlamda; Irak, İran ve Hazar Bölgesi enerji kaynaklarına ek olarak Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları ve Rusya Federasyonu ile planlanacak boru hatları, Türkiye'nin AB enerji güvenliğine katkısını daha önemli kılacaktır.*
- *AB standartlarına erişmiş istikrarlı bir Türkiye, hem başta Ortadoğu ve İslam ülkeleri olmak üzere üçüncü dünya ülkeleriyle ilişkilerinde etkinliğini artıracak, hem de AB nezdinde daha da önemli bir oyuncu olarak algılanacaktır.*

3. Rusya Federasyonu (RF)

90'lı yıllarda SSCB'nin çöküşünü izleyen ve büyük güçlüklerin yaşandığı dönemin ardından, artan enerji fiyatlarının da yardımıyla RF süratle istikrara kavuşmuş ve en önemli enerji tedarikçisi olarak, son on senede giderek etkinliğini artırmıştır. RF bugün uluslararası siyaset sahnesinde etkinliği dikkate alınması gereken bir aktöre dönüşmüştür.

Ancak, RF'nin hidrokarbon üretim ve ihracatı dışında küresel ölçekte önemli bir üretim sektörüne sahip olmaması yanında; demografi, alkolizm ve sağlık sistemindeki sorunlar bu ülke için önemli kırılganlık noktalarıdır. Yaşlı nüfusun artması ve sayıca daha hızlı artan Müslüman nüfus, radikal akımlar riski nedeniyle, bu ülke için en önemli kaygı kaynağıdır.

ABD ile RF arasında karşılıklı güvensizliğin sebep olduğu bir rekabet ortamı zaten mevcudiyetini sürdürmekteyken, Ukrayna ve Kırım'da son dönemde yaşanan gelişmeler, ABD-RF ilişkilerinde uzun süreli bir belirsizlik ve duraklama sürecine neden olabilecektir. Buna ek olarak, kaya gazı ve kaya petrolünün, geleneksel hidrokarbon ürünlerine orta/uzun vadede rakip olması, muhtemelen hem enerji fiyatlarını etkileyecek, hem de ABD'nin küresel enerji denkleminde önemli üreticiler arasında yer alma dönemini başlatacaktır. Bu potansiyel durumun, RF'nin küresel enerji jeopolitiğindeki başat rolünü sarsması muhtemeldir.

Öte yandan, Orta Asya'daki petrol ve gaz üreten ülkelerin RF toprakları üzerinden gerçekleştirdikleri ihracat dışında Çin gibi yeni ticari ortaklarla alternatif transit yolları bulmaları, RF'nin Orta Asya gazının ihracatı üzerindeki tekeli de kırmaya başlamıştır.

AB'nin ve özellikle NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, RF'yi ciddi şekilde kaygılandıran gelişmeler olmuştur. Gürcistan, Abhazya, Kırım ve Ukrayna'da takındığı tutumu bu kaygıların ışığında irdelemek yanlış olmayacaktır.

Ukrayna'nın Batı'ya entegre edilmesini kendisi için kırmızı çizgi olarak algılayan RF, bu konudaki kararlılığını Kırım'ı da ilhak ederek göstermiştir. Rusya, son dönemde yaşanan gelişmeler çerçevesinde, Ukrayna'yı ve dolayısıyla komşu Doğu Avrupa ülkelerini güvenlik ve istikrar bakımından denetlemesine imkan verecek ve Avrupa güvenlik mimarisine ilişkin gelişmeleri etkileyebilecek söz sahibi bir konuma gelmek istemektedir. Tarafların jeopolitik durum üstünlükleri irdelendiğinde, RF'nin şimdilik daha avantajlı olduğu değerlendirilebilir. Ancak, bu yeni durum RF için de maliyetsiz bir kazanım değildir. Yaşanacak kayıpların boyutu hakkında öngörülebilir bulunmak için zamana ihtiyaç vardır. Bununla birlikte, RF'nin, Kırım hamlesini Batı'nın bu olaya göstereceği tepkinin yol açacağı maliyet ile bölgedeki stratejik avantajını kıyaslayarak gerçekleştirdiği düşünülmektedir.

Diğer taraftan, radikal dinci akımlar, terörizm ve uyuşturucuyla mücadele konusunda Orta Asya ve Afganistan'da Batı ile çıkarları örtüşen RF, bu konularda işbirliğini sürdürmektedir.

RF, ABD açısından gerek Orta Asya, gerek Ortadoğu'da en önemli aktörlerden birisi olma konumunu sürdürecektir. İran'ın nükleer programı konusu, küresel terör, radikal siyasi eğilimler de dahil olası sorunlar, iki ülkenin ortak gündemini meşgul etmeye devam edecektir. Çin gerçeği, her iki ülkenin ilişkilerini etkileyen diğer önemli bir unsur olmaya devam edecektir.

ABD'nin Afganistan'dan çekilmesiyle birlikte, RF'nin Avrupa'dan sonra, Avrasya'da da nüfuzunu artırmak için daha da yoğun çaba içinde olacağını öngörmek mümkündür. RF'nin bu çabalarını AB, ABD ve Çin'in izleyecekleri politikalar şekillendirecektir.

Tespitler

- *RF, SSCB'nin Soğuk Savaş'ın sonunda yaşadığı çöküşten sonra, kısa sürede küresel güç dengesinde dikkate alınması gereken önemli bir aktör haline dönüşmüştür.*
- *RF için enerji varlıkları ve bunun küresel yönetimi ülkenin hayati çıkar ve önceliğini tanımlamaktadır. Sadece kendi enerji varlıklarını yönetmek değil, küresel enerji havzalarında nüfuz alanı yaratmak, RF'nin önemli dış politika hedefleri arasında yer almaya devam edecektir. RF, Doğu Akdeniz ve yeni enerji yatakları ile de yakından ilgilenmektedir.*
- *AB, RF'nin en büyük ve stratejik enerji müşterisidir. Ukrayna krizinden sonra enerji politikaları ve enerji güvenliği hem AB hem RF için stratejik ortaklıktan risk yönetimi evresine dönüşme eğilimindedir. RF ile Çin arasında son yapılan enerji işbirliği mutabakatı RF açısından pazar çeşitlendirmesi hamlesi olarak değerlendirilebilir.*
- *RF'nin terörizm, aşırı dinci akımlar ve uyuşturucuyla mücadele konularında Batı dünyası ile işbirliğini artırma çabaları sürecektir.*
- *RF'nin hidrokarbon üretim ve ihracatı dışında küresel ölçekte önemi olan bir üretim sektörüne sahip olmaması RF için kırılabilirlik yaratmaktadır.*

Türkiye: Tespit ve Öneriler

- *Ukrayna krizinin yarattığı şok, Türkiye'yi yeni bir ikilem ile karşı karşıya bırakacaktır. Türkiye, NATO ve geleneksel Batılı müttefikleri ile RF ile ilişkilerinin geleceği arasında sıkışmış bulunmaktadır. Batı'nın bu ülkeye uygulamakta olduğu ekonomik ve finansal yaptırımlara Türkiye'nin katılımı karar vericileri zorlayacaktır.*
- *Şanghay İşbirliği Örgütü ve Avrasya Birliği'nin, TPP ve TTIP gibi ekonomik bir entegrasyon modeli olarak gelişmesi beklenmemekle birlikte, RF'nin bu teşkilatın üyesi*

olması Orta Asya ülkeleri ile yakın ilişkileri olan Türkiye açısından çalışmalarının izlenmesini gerekli kılmaktadır.

- *RF'nin Kırım'ı "kendi kaderini belirleme (self determination)" bakkını babane ederek ilbak etmesinin, Türkiye çevresinde mevcut istikrarsızlık dinamikleri üzerinde yansımaları olabilecektir. Bu gelişmeler, ayrıca, ciddi bükümranlık sorunlarını beraberinde getirebilecektir.*

4. Çin ve Yükselen Ekonomiler

Önümüzdeki onyıllar, başta Çin olmak üzere yükselen ekonomilerin küresel üretimden önemli ölçüde pay aldıkları ve dolayısıyla küresel süreçlerde etkinliklerini artırmalarının beklendiği bir dönem olarak öngörülmektedir.

Çin; yakın zamanlara kadar sürdürdüğü iki haneli büyüme hızı, 1,37 milyarlık nüfusunun yarattığı büyük iç pazar potansiyeli, kendine özgü yönetim yapısı ile aldığı kararlar ve uygulamalar sayesinde dünya çapında etkiler yaratma potansiyeline sahip bir ülkedir. Ancak, bu ülkede orta sınıfın büyümesinin yanında, refah dağılımındaki bölgesel farklılıkların derinleşmesi sebebiyle daha çok demokratik hak, özgürlük talepleri ve diğer toplumsal taleplerin artacağı yeni bir döneme de girilmektedir. Çin'in başarı ile yürüttüğü yönetim modelinin, bu talepler karşısında kendisini yeniden nasıl tanımlayıp şekillendireceği 21. yüzyılın en önemli sorunsallarından biri olacaktır.

2008 küresel ekonomik krizinden sonra başta Çin olmak üzere yükselen ekonomilerde artan büyüme hızı, son dönemde bu ülkelerde de yavaşlamaya başlamıştır. Bununla birlikte, başta Çin olmak üzere yükselen ekonomilerde sosyo-ekonomik sıkıntıların tetiklediği milliyetçilik akımları da gözlemlenmektedir.

Çin bir yandan gelişme sürecini devam ettirirken, diğer yandan ülke içindeki farklı din, dil, kültür topluluklarını bir arada tutmayı, ancak kendine özgü yönetim yapısı ve sürdürüğü yüksek büyüme hızı ile devam ettirebilmektedir. Bu durumun

ne kadar sürdürülebileceğini kestirmek güçtür. İç Moğolistan ve Tibet başta olmak üzere, bölgesel riskler kadar Çin'in sahil kesimi ile iç kesimlerinde yaşayanlar arasındaki gelir uçurumu, Çin'deki iç hassasiyetler olarak not edilmelidir. Uygur Türklerinin ve Hong Kong'da son dönemde gerçekleşen toplumsal hareketlerin Çin'de yönetimi zorlayacak sorunlar olacağı öngörülebilir.

Bununla birlikte Çin'in, diğer ülke ve kuruluşların ülkelerin iç meselelerine müdahale etmemesini destekleyen politikasını büyük bir hassasiyetle görünür gelecekte de sürdürmesi beklenmektedir.

Soğuk Savaş döneminde ABD-Sovyetler Birliği'nin aksine, bugünkü ABD-Çin rekabetinin niteliği çok farklıdır. Çin Komünist Partisi iktidarını korumayı amaçlamakta ve eski SSCB gibi ideolojik yaklaşımla küresel devrim peşinde görünmemektedir. ABD ile Çin, ekonomik yönden birbirleriyle çok iç içedir. İki ülke arasındaki büyük hacimli ticaretin yanında, Çin, ABD'nin en çok borçlandığı ülkelerin başında gelmektedir. "Karşılıklı bağımlılık" düzeyi, iki ülke arasında bir çatışma riskini azaltmaktadır.

Hükümranlık ve deniz yetki alanları konusu; Çin, Japonya, Güney Kore, Tayvan ve Vietnam arasında gerginlik ve çatışma riski taşıyan ve ABD-Çin ilişkilerine yansıtılabilecek sorunlara dönüşebilir.

Çin'in uzun vadeli ve stratejik önceliği ilk aşamada ABD'yi askeri boyutta yakalamak değil, ABD'yi Tayvan için savaşa girmekten caydırmak ve bölgedeki egemenlik etkinliğini artırırken uluslararası pazarlardaki rolünü güçlendirmek olarak özetlenebilir. Bu açıdan, ABD-Çin ilişkilerini, işbirliği ve stratejik rekabet ilişkilerinin iç içe girdiği bir yumak olarak tanımlamak mümkün olabilir.

Çin, Hindistan, Brezilya, Endonezya gibi büyük nüfuslu ülkelerin küresel üretim ve tüketim süreçlerine katılmalarıyla, küresel ölçekte temel maddelere olacak talebin muhtemelen bir süre daha devam etmesi beklenmelidir. Refah düzeyinin artmasıyla beraber halkların demokratik beklentileri ile hak ve özgürlük talepleri de artabilecektir. Bunun sonucu olarak, söz konusu ülkelerde yaşanacak istikrarsızlıkların ekonomik kalkınma ve büyüme

üzerinde olumsuz etkileri görülebilecektir. AB içindeki ekonomik krizlerin yerleşik siyasal yapıları bile nasıl istikrarsız hale getirdiği yakın zamanda gözlemlenmiştir. Ancak bu ülkelerdeki kurumsallaşmış demokratik düzen, soruna bir çare yaratamasa da, demokratik iktidar değişimlerini mümkün kılabilir. Oysa, gelişmekte olan ülkelerin büyük çoğunluğunda demokratik teamül ve kurumların tam anlamıyla yerleşmemiş olması, bu ülkelerde sorunların derin krizlere dönüşmesine yol açabilecektir.

Çin dışında küresel ekonominin geleceğinde rolü ve sorumluluğu giderek artan gelişmekte olan piyasalarda, Hindistan, Brezilya, Güney Afrika, Endonezya, Türkiye ve diğer bazı Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin de aralarında bulunduğu bir yeni ekonomik sınıflandırma da dikkati çekmektedir. Bunların içinde özellikle Hindistan, bilişim ve tıp teknolojisine yaptığı katkılar ve uzay araştırmalarında gösterdiği performans ile daha öne çıkmaktadır. Bu gruba giren ülkelerin her birinin kendine özgü kırılma noktaları olmakla birlikte, görünür gelecekte küresel ölçekte etkinliklerinin artacağını öngörmek mümkündür.

Tespitler

- *Çin'in son otuz yılda yüksek büyüme ve dış ticaret fazlası veren ekonomik performansını aynı iddialı şekilde sürdürmesi daha zor görünmektedir. Nitekim, son yıllarda belirgin bir yavaşlama gözlenmektedir. Bu durumun, hem Çin hem dünya ekonomisi üzerinde olumsuz etkileri olabilecektir.*
- *Çin Komünist Partisi'nin siyasal gücünün en önemli kaynaklarından biri, sağladığı ekonomik gelişme düzeyidir. Büyüme sürecinin yavaşlaması veya duraksaması, partinin meşruiyetinin sorgulanmasına yol açabilecektir.*
- *Çin Komünist Partisi'nin bir diğer meşruiyet dayanağı ise milliyetçiliktir. Bazı çevrelere göre, ekonomik gelişmenin yavaşlaması, işsizliğin artması, rüşvete (corruption) duyulan tepkinin ve bezginliğin yükselmesi halinde, Parti bu tür iç sorunları aşmak için dışa dönük sorunlara ağırlık verebilir.*

- *Çin-Amerikan ilişkileri, işbirliğinden basmane rekabete kadar uzanan bir yelpaze içerisinde seyredecek (işbirliği/çekişme) ve küresel güvenlik ortamı da bu durumdan önemli ölçüde etkilenecektir.*
- *Çin'de orta sınıf büyüyüp, refah yaygınlaştıkça demokratik taleplerde artma olması doğaldır.*

Türkiye: Tespit ve Öneriler

- *Küresel bir güç olarak Çin'in uluslararası düzeyde aldığı tutumlar diğer ülkeler gibi Türkiye'yi de ilgilendirecektir. Bu ülkenin attığı adımları çok yakından takip etmek gerekmektedir. Özellikle Ortadoğu'ya olan enerji bağımlılığını da bu bağlamda izlemek faydalı olacaktır.*
- *Küreselleşmeyi ekonomik gelişmenin itici gücü kabul eden Türkiye; başta Çin olmak üzere, Hindistan, Endonezya, Brezilya gibi ülkeler ile sürekli stratejik ilişkiler geliştirme hedefini kesintisiz sürdürmelidir.*

5. Küresel Kurumlar

Küresel yönetimde başat olan kurumların oluşturduğu sistem, 21. yüzyılın değişen ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, GATT/Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel kurumların bir kısmı; İkinci Dünya Savaşı'nın galibi, her alanda rakiplerinden açık ara ileride bir konumda olan ABD ve müttefikleri tarafından yapılandırılmışlardır. Dolayısıyla, sistem üzerinde bu ülkelerin genel hakimiyeti mevcuttur.

Küresel sorunların çözümünde BM'nin giderek etkisiz kalmasının ciddi sonuçları olmaktadır. BM, Güvenlik Konseyi beş daimi üyesinin veto hakkı ile son sözün şekillendiği bir kurum konumundadır. 21. yüzyılın kurumsallaşmasını sağlayacak bir düzenlemeye henüz gidilememiştir. BMGK'nin veto mekanizması nedeniyle, askeri müdahale ve yaptırım kararı alınamaması, yeni süreçte ya uluslararası meşruiyeti olmayan küçük koalisyon uygulamalarını ortaya çıkarmakta ya da ASEAN, Şanghay İşbirliği Örgütü, Körfez İşbirliği Örgütü, İslam Konferansı İşbirliği Örgütü, Arap Ligi, Afrika Birliği, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu gibi çeşitli bölgesel yapılanmalar ve konulara göre şekillenen “özel (ad hoc)” düzenlemeler vasıtasıyla küresel sorunlara çözüm arayışına yol açmaktadır.

NATO'nun varlık nedeni olan; “müttefikler arası ortak tehdit algılaması”, zaman içinde uluslararası ilişkilerde yaşanan köklü değişiklikleri takiben, ortaya çıkan farklı önceliklere göre bir evrim geçirme aşamasına girmiştir.

NATO, kuruluş amacı olan, Avrupa'da caydırıcılıkta ve çatışmayı önlemede başarıya ulaştıktan sonra, küreselleşen risk ve tehditler sebebiyle sorumluluk alanını genişletmiştir. Bu kurum, görünür gelecekte de dünyada güvenlik mimarisinin küresel düzeyde en önemli unsuru olmaya devam edecektir. Soğuk Savaş döneminde dahi sorun olan “İttifak İçinde Yük Paylaşımı (burden sharing)” konusu, bir kısım Avrupalı üyelerin katkı ve yükümlülüklerini giderek kısmaları nedeniyle daha da sorunlu bir nitelik kazanmıştır. ABD'nin de ekonomik/mali kriz sebebiyle savunma

harcamalarını kısma yoluna gittiği bilinmektedir. NATO bu sorunları aşmaya yönelik “akıllı savunma (smart defence)”, “birleşim ve paylaşım (pooling and sharing)”, “küresel ortaklıklar” gibi çeşitli formüller arayışındadır. Ukrayna krizi ve hemen arkasından RF tarafından Kırım’ın ilhakı ile Ortadoğu’da yaşanan büyük altüst olmalar, Avrupa ülkelerinin güvenlik algılamalarına ve NATO’nun stratejik konseptine yansımalar yaratabilecektir.

Tespitler

- *Küresel kurumlar global sorunlara çözüm bulmakta yetersiz kalmaktadır. “Küresel Yönetişim Açığı (Global Governance Deficit)” uluslararası toplumun temel sorunu olarak gittikçe büyümektedir.*
- *Pasifik ve Atlantik’te oluşmakta olan ticaret bloklarının yaratacağı dinamikler, ileride hem siyasi hem güvenlik ile ilgili boyutlar da kazanmak suretiyle küresel yönetim arayışlarına cevap verebilecektir.*
- *Uluslararası camianın ihtiyaçlarına mevcut kurumların cevap vermesi ve yeni kurumların düzenlenmesi için kolektif iradeye ihtiyaç vardır.*
- *Uluslararası kurumların mevcut koşullara uyum sağlamaması, ülkeleri bölgesel gruplaşmalara/oluşumlara yöneltmektedir.*
- *NATO, üyelerinin güvenliği ve dünya güvenlik mimarisi açısından vazgeçilmezliğini sürdürecektir.*

Türkiye: Tespit ve Öneriler

- *Türkiye için stratejik öncelik; yeni oluşumlara göre kendisini konumlandırırken, aynı zamanda AB üyeliği ve transatlantik ilişkilerini güçlendirmektir. G-20 üyeliği, Türkiye'nin geleceğin küreselleşme ve yönetim süreçlerinin şekillenmesine aktif katkıda bulunmasına olanak sağlayacaktır.*
- *Türkiye yeni küresel sistemin oluşma aşamalarında ve küresel kurumlarda gerekli reformların gerçekleşmesi yönünde aktif çabalarını sürdürmelidir. Türkiye açısından TTIP'nin dışında kalmamak, sadece ekonomik ve ticari açıdan değil, siyaset ve güvenlik açısından da önemli olacaktır.*
- *Küresel yönetim sorunlarının olumsuz yansımaları, Türkiye'yi çevreleyen coğrafyada da hissedilmektedir. Türkiye kendi ulusal çıkarlarını ve güvenlik politikalarını küresel kurumların katkılarının sınırlı kalabileceği varsayımına göre şekillendirmelidir.*
- *Türkiye, akademik dünya ile işbirliği halinde uluslararası sistemin yeniden yapılanması sürecinde bütüncül önerilerin hazırlanması için diplomasinin entelektüel altyapısını genişletip güçlendirmelidir.*

“Küresel ve bölgesel aktörlerin Türkiye’nin çevresindeki çıkar çatışmalarını ve rekabetlerini görünür gelecekte de sürdürmeleri beklenebilir. Dolayısıyla, Türkiye “farklılıkları ve çelişkileri yönetmede” dış politika ve diplomasi becerilerini en üst düzeye taşımak durumundadır.”

TÜRKİYE'Yİ ÇEVRELEYEN BÖLGEDE JEOPOLİTİK GÖRÜNÜM

Bulunduğu coğrafya, tarihsel miras, din ve kültür; Türkiye'ye doğu-batı, kuzey-güney ekseninde bir “ağırlık merkezi (center of gravity)” konumu vermiştir. Ancak bu durum aynı zamanda bir aidiyet sorunu da yaratmaktadır. Bu konum aslında bir zenginlik olması gerekirken, Türkiye, bunun daha çok risk kısmı ile yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Türkiye coğrafyasının en büyük özelliği, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasından kaynaklanan sorunlarla görünür gelecekte de uğraşmak durumunda kalacak olmasıdır.

Türkiye'nin, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana İkinci Dünya Savaşı'ndan uzak durmayı başarması ve 1974 Kıbrıs Barış Harekatı dışında komşuları ile hiçbir çatışmaya girmemiş olması, Atatürk'ün “Yurtta Barış, Dünyada Barış” ilkesine bağlılığının bir sonucudur. Kaçınılmaz durumlar hariç, geçmişin bu barışçı mirası Türkiye'nin çevresinde oluşan tehdit ve risk çemberinden gelecekte de çatışmasız çıkabileceğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Türkiye, sınırları itibarıyla Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'daki gelişmelerden doğrudan etkilenen bir konumdadır. Son dönemde bölgede yaşanan ve sonucu şimdiden kestirilemeyen gelişmelerin önümüzdeki on yıllarda süreceği tahmin edilmektedir. Kuşkusuz, bu gelişmelerin Türkiye'nin güvenlik politikalarına da doğrudan yansımaları olacaktır.

Türkiye'nin enerji havzalarına yakınlığı ve bu havzalardaki kaynakların dünya pazarlarına açılmasında bir köprü ve terminal konumuna sahip olması, önemli bir avantaj sağlayabilecektir.

Öte yandan, Türkiye'nin topraklarında sınır aşan suların mevcudiyeti ve bunun yönetimi, güvenlik politikaları belirlenirken dikkate alınması gereken diğer bir önemli unsurdur.

Tespitler

- *Ülkeler, buldukları coğrafyaların kendilerine dikte ettiği politikaları uyguladıkları ölçüde güvenliklerini sağlayabilirler.*
- *Avrasya coğrafyasındaki konumu ve bölgedeki kara, deniz ve hava ulaşım yollarının odağında bulunması, Türkiye'ye merkezi bir konum bahsetmektedir.*
- *Bu coğrafyadaki ülkelerin kaderi "karşılıklı bağımlılık"tır. Bu durum, ortak kaderi paylaşmaya mahkum olan ülkeler arasında ortak çıkar paydasına dayalı, kapsamlı ve kurumsal işbirliği ortamı kurulmasını öncelikli kılmaktadır. Bu politikanın başarısı, Türkiye'ye bölgede başat rol üstlenme imkanı verebilecektir.*

Batı'nın, 11 Eylül El-Kaide saldırısından sonra kendi tehdit değerlendirmesinin en üst sırasına radikal İslam kavramını yerleştirmesi, bir süre resmi olarak da "Küresel Terörle Savaş" tanımı altında yaklaşım benimsemesi, İslamiyet'i ötekileştiren, Batı ülkelerinde Müslümanları baskı altına alan ve toplumdaki dışlayan eğilimlerin yaygınlaşmasına neden olmuştur.

ABD'nin küresel terörle savaş adı altında başlattığı süreç; Afganistan'da Taliban'ın, Pakistan'da İslam referanslı yönetim anlayışının daha yerleşik hale gelmesinde etkili olmuştur. Daha da önemlisi, radikal terör grupları, Afganistan'da kaybettikleri zemini IŞİD gibi değişik isimler altında başta Suriye olmak üzere, Libya, Irak, Lübnan, Yemen gibi ülkelerde kazanmaya çalışmaktadırlar. Bu ülkelerdeki gelişmelerin sonucunu, dışarıdan gelecek müdahaleler yanında kendi iç dinamiklerinin gidişatı belirleyecektir.

Afganistan'da hayat bulan silahlı radikal cihatçı unsurlar ve bu inanç, sadece Ortadoğu coğrafyasında değil, bütün İslam dünyasında gelişme zemini bulmuş ve örgütlenmiştir. Bu olgu ve "İslamofobia", karşılıklı etkileşim sarmalına girmiştir.

Arap-İsrail sorununun çözüme kavuşturulamaması nedeniyle, ABD'nin dikkatini çözüm aramaktan çok, çözümsüzlüğü yönetme üzerine yoğunlaştırdığı görülmektedir. Öte yandan bu sorunun çözümsüz kalması, radikal dinci grupların genişlemesine ve taraftar kazanmasına yol açmaktadır.

İslam dünyasında yaşanan çalkantılar, büyük bir küresel belirsizlik ve istikrarsızlık kaynağı oluşturmaktadır. Arap halklarının ayaklanması sıradan bir gelişme değildir. Kısa süreli duraksamalar olsa da, aynı ülkede ya da bir başkasında, değişik nitelikte yeniden canlanması beklenebilir. Irak'ın işgaliyle başlayan bölge içi mezhepsel kutuplaşma Suriye olaylarıyla daha da keskinleşmiş, farklı format ve yorumlarla bütün bölgeye yayılmıştır. Ayaklanmaların henüz sığmadığı ülkelerdeki kırılma olan istikrar, izlenen refah artırıcı sosyal politikalara rağmen her an bozulma riskini taşımaktadır.

Nijerya, Nijer, Çad, Orta Afrika, Mali, Sudan ve Somali gibi yoğun Müslüman nüfusu barındıran ülkelerin görünür gelecekte istikrara kavuşmaları zor görünmektedir. Sözü edilen ülkeler, özellikle son yıllarda artan ticari, siyasi ve kültürel ilişkilerle Türkiye'nin çıkar ve ilgi alanı haline gelmiştir. Ortadoğu ülkeleri gibi bu coğrafyada da artacak istikrarsızlık, Türkiye'yi çeşitli yönlerden olumsuz olarak etkileyecektir. Ayrıca çatışmaların radikal İslami gruplar arasındaki rekabetin bir parçası olması ve özellikle mezhep odaklı kutuplaşma, bu ülkelerde iktidarların radikal grupların denetimine girme ihtimalini artırmaktadır.

Tespitler

- *İslam dünyası ile Batı'nın evrensel değerleri arasında bir anlayış birliğinin yaratılması, 21. yüzyılın en temel jeopolitik ve jeostratejik meydan okumalarından biri olacaktır.*
- *Batı dünyasında, El Kaide ve özellikle son zamanlarda IŞİD terör örgütü ile somutlaşan, İslam ile terör arasında kurulmak istenen bağ, ne kadar haksız ve önyargılı olsa da bir olgu olarak reel politikada yerini korumaktadır.*

- *Arap Baharı ile birlikte İslam dünyası da yapısal bir paradigma değişikliği ile yüzleşmek zorunda kalmıştır. Her ülke sorunlarını kendine özgü iç ve dış dinamikleriyle çözümleneceğinden, bu sürecin çok uzun bir zaman dilimine yayılması beklenmelidir. Öte yandan, İslam dünyasının evrensel değerlerle barışık bir toplum haline gelmesi, küresel sorunların çözümüne büyük katkı sağlayacaktır.*
- *Önemli bir uluslararası fay hattı kenarında, demokratik ve laik Müslüman bir ülke olan Türkiye, İslam alemindeki radikal hareketlerin de hedeflerinden biri olduğunu varsaymak zorundadır.*
- *Türkiye, TTIP gibi küresel jeo-ekonomik dengeleri yeniden biçimlendirecek entegrasyon hareketlerinin dışında kalmayarak, Müslüman halkı ile laik ve demokratik bir sosyal hukuk devleti olma niteliğini koruyarak, insan hakları ve evrensel değerler yolunda ilerlemeler kaydederek aidiyeti konusundaki duraksamaları da giderecektir.*
- *Halkı Müslüman ancak radikal cihatçı hareketleri dışlayan bir ülke olarak evrensel değerleri içselleştirmiş ve ekonomik, sosyal, kültürel olarak başarıya ulaşmış bir Türkiye, geleceğin dünya jeopolitik düzeninde önemli bir konumda olacaktır.*

Irak, 1990'lı yıllarda Birinci Körfez Harekâtı'ndan günümüze kadar Türkiye için çok büyük ekonomik, siyasi ve güvenliğe dayalı maliyet yaratan bir sınır komşusudur. Askeri yetenekleriyle Türkiye'ye tehdit yaratacak bir ülke değildir. Ancak, mevcut yapısıyla yaşadığı iç savaş ve parçalanma süreciyle Türkiye için büyük güvenlik riski ile siyasi, Suriye benzeri insani/sosyal risk yaratmaya devam edecektir. Kürt sorununun çözümünde ve enerji güvenliğinde Kuzey Irak'ın istikrarı, gelecekte de Türkiye için yaşamsal önemde olacaktır.

ABD'nin Irak'ı kalıcı, güvenli ve istikrarlı bir yapı oluşmadan aceleyle terk etmiş olmasının önemli olumsuz sonuçlar yarattığı görülmektedir. İlk bakışta, bölgede İran'ın elinin güçlendiği,

yönetiminin dışlayıcı politikalarının da etkisiyle Irak'ın parçalanma olasılığının arttığı ve radikal kökten dinci militanların bölgeye yerleşmesine zemin olduğu görülmektedir. Bundan sonraki aşamada, tüm tarafların katılımıyla kurulacak Irak hükümetinin, mevcut bloklanmış yapıya rağmen, sorunların üstesinden gelip gelemeyeceği bir soru işaretidir. Bu ülkede yaşanan mezhepsel ve etnik ayrışma, Lübnan ve Ürdün için muhtemel güvenlik risklerini arttırmıştır.

Irak ve Suriye'nin bu dönemde radikal cihatçı terör gruplarının Afganistan'dan sonra yeni karasal merkez üssü haline gelmesi, Ortadoğu ve özellikle Türkiye için çok yönlü bir güvenlik ve istikrar sorunudur. Suriye'de ve Irak'ta etkinliğini giderek artıran ve kendisine "İslam Devleti" adını vererek Halifelik ilan eden terörist oluşum, her iki ülkede yaptığı zalimane saldırılar, kullandığı dehşet ve korku verici yöntemlerle çok önemli toprak kazanımları elde etmiştir.

Tespitler

- *Türkiye, güneyinde yerleşik ve kalıcı hale gelen radikal "İslami" oluşum ile mücadele etmek zorunda kalacaktır. IŞİD gibi radikal terör örgütlerinin Türkiye ve özellikle AB ve diğer üçüncü ülkelerdeki uzantıları, bu sorunu Türkiye ve bu ülkeler için aynı zamanda ciddi bir iç güvenlik parametresi haline de getirmektedir.*
- *Bu olgu insan ve malzeme geçiş yolu üzerinde bulunan Türkiye ile ilgili ülkeler arasında ikili ve çok taraflı, istibarat da dahil, yeni işbirliği anlayışını ve mekanizmalarını gerekli kılmaktadır.*

Suriye'deki iç savaş, insanlık dramı olarak devam etmektedir. Türkiye, imkanlarını zorlayarak insani yardımlarını sürdürmektedir. Suriye'nin geleceği meçhuldür; bu ülkeden yayılacak güvenlikle ilgili ve sosyal nitelikli sorunlar, başta sınır kentlerimiz olmak üzere ülke çapında değişik yoğunlukta hissedilmektedir. Suriye'de iç savaşın tarafları arasında yer alan, özellikle sınır bölgemizde yuvalanan ve Irak'a doğru yayılan radikal dinci örgütle-

rin mevcudiyeti, Türkiye için ciddi bir risk konusudur. Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin Türkiye'de yerleşik konuma geçmeleri halinde, gerek kamplardaki gerek kamp dışındaki sığınmacılar, çeşitli sızmaların da etkisiyle kamu güvenliğine ciddi tehdit oluşturabilecektir.

Öneri

Türkiye, çevresinde yaşanan çatışmalardan en büyük göçü alan ülkelerden biri olarak büyük bir bedel ödemektedir. Ayrıca, Suriyeli sığınmacı kamplarının kalıcı nitelik kazanması Türkiye'nin güvenliği açısından sorun teşkil edebilecektir. Suriye kaynaklı göçün insani yönleri yadsınamayacak olmakla beraber, Türkiye'de güvenlik, ekonomi, toplum ve demografi üzerinde yaratacağı kalıcı etkiler önemle dikkate alınmalıdır.

Türkiye, doğudaki sınır komşusu İran ile geçmişten günümüze bir sınır sorunu yaşamamış olmasına rağmen, iki ülkenin başta Irak ve Suriye olmak üzere küresel ve bölgesel konulara bakışta görüş ayrılıkları mevcuttur. Bununla birlikte, örtüşen çıkarları, çatışan çıkarlarından daha önemli olduğundan, her iki ülke de çıkarlarına cevap verecek şekilde, karşılıklı ilişkilerinin önemini bilincinde bir tutum sergilemektedir.

Nükleer programı nedeniyle İran'a uygulanan yaptırımlar ve ambargo, en fazla Türkiye'ye zarar vermiştir. Türkiye'ye "şimdilik" doğrudan tehdit yaratmamakla birlikte, İran'ın; Avrasya, Hazar Denizi, Irak, Suriye, Lübnan, İsrail, Körfez Ülkeleri, ABD politikaları ile bölgesel politikalarını Şii/Sünni eksenine oturtması, Türkiye'nin güvenlik kaygılarını arttıracaktır. Ayrıca İran, Kürt meselesinde konuya doğrudan taraftır.

İran'ın geliştirmeye çalıştığı uzun menzilli füze kabiliyeti ve nükleer silah geliştirme çabaları, Türkiye'yi tehdit edebilecek nitelikte olup, bölgesel ve küresel açıdan riskleri arttıran bir unsurdur. Türkiye'nin, İran'ın nükleer yeteneğini silaha dönüştürme arayışlarına bigane kalması mümkün değildir.

İran'ın askeri nükleer yeteneğe sahip olması, bölgede benzer yeteneğe sahip olma arzunu arttırabilir. İsrail'in de görünür gelecekte nükleer silahlarından vazgeçmesi beklenmemelidir. Söz konusu bölgesel nükleer belirsizlik ortamında, NATO'nun güvenlik şemsiyesi de önemli bir caydırıcılık unsuru olarak etkinliğini sürdürecektir.

Tespit

İran'ın nükleer silahlara sahip olması, Türkiye için ne kadar ciddi bir tehditse, bu ülkenin nükleer kapasitesine karşı yapılacak bir askeri harekât da, bölge ve dünya için aynı nitelikte risk yaratacak ve Türkiye'yi yeni sorunlarla karşı karşıya bırakacaktır.

Mavi Marmara konusunda yaşanan gerginlik ertesinde gelinen aşama, Türkiye ile İsrail'in diyalog ve ilişki içerisinde olmalarının hem kendileri hem de bölgenin güvenliği ve geleceği açısından önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Tespit

İsrail, Ortadoğu'da hem sorunların hem de çözümün bir parçasıdır. İsrail'i dışlayan politikaların Ortadoğu'ya barış getirmesi beklenmemelidir. Türkiye, bölgeye yönelik politikalarında bu gerçeği sürekli göz önünde tutmalıdır.

Rusya Federasyonu ile Türkiye arasında, Avrasya ve Ortadoğu politikalarında bazı yaklaşım farklılıkları olduğu bir gerçektir. Ancak iki ülkenin geçen zamanda başta doğalgaz olmak üzere karşılıklı ticaretleri çok büyümüş ve Türkiye'yi RF'ye bağımlılık noktasına getirmiştir. İki ülke arasında geçmişte yaşanan güven sorunu, zaman içinde artan ekonomik ve insani ilişkilerle nispeten giderilmiştir. Türkiye RF'ye olan doğalgaz bağımlılığına ilave olarak, Mersin'deki nükleer santral projesini de bu ülkeye vermekle, geleceğe dönük stratejik risk alma konusunda hassas bir adım atmıştır.

Gelecekte iki ülke arasındaki ilişkilerde diyalog ile rekabetin bir arada sürmesi beklenmelidir. RF ile Türkiye'nin "dolaylı olarak" karşı karşıya gelebilecekleri risk noktası, Dağlık Karabağ sorununun ciddi bir çatışmaya dönüşmesi durumunda söz konusu olabilir. Bölge ülkeleri dışında, başka bir ülkenin müdahil olmasının fiziken mümkün olmadığı böyle bir çatışma ortamında, Azerbaycan ile ahdi bağlantısı bulunan Türkiye'nin soruna nasıl yaklaşacağı, o günün koşullarına göre kapsamlı bir risk analizi gerektirecektir.

Tespit

RF ve Türkiye, birbirleri için önemli birer komşu ve partnerdir. Tarihte hem çatışmış, hem işbirliği yapmış bu iki ülkenin çıkar algulamalarındaki farklılıklar nedeniyle bazı konularda görüş ayrılıkları bulunsa da, özellikle ticari, ekonomik ve sosyal ilişkileri gelişmeye devam etmektedir. Türkiye'nin RF'ye olan enerji bağımlılığı, dengelenmesi gereken önemli bir güvenlik riski de içermektedir.

Bunun yanı sıra, Dağlık Karabağ'ın statüsü konusunda Ermenistan ile Azerbaycan arasında süregelen savaş hali, Türkiye'yi ikili ilişkiler bağlamında da etkilemektedir. RF ile yakın ilişkiler içerisinde olan Ermenistan'ın Dağlık Karabağ işgalini sürdürmesinin yanında, 1915 olaylarının 100. yıldönümü vesilesiyle Türkiye'yi baskı altına alma girişimleri, Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi çabalarını bu aşamada sonuçsuz bırakmaktadır.

Avrasya hinterlandında, RF'nin güçlü ağırlığı sürmektedir. Gürcistan, RF ile girdiği çatışmadan sonra, kısmi hükümlerlik hakkı kayıpları yaşamıştır.

Karadeniz'de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerin tüm sahil devletleri tarafından onaylanmış olması, bu iç denizdeki istikrarın uzun vadeli olmasına katkıda bulunmakla birlikte, Ukrayna, Moldova ve Gürcistan'ın istikrarsız durumları ve Kırım'ın RF'ye bağlanması, Karadeniz Havzası'ndaki durumu etkilemektedir. Türkiye'nin katkıları ile oluşan Blackseaför, Blacksea Harmony gibi inisiyatiflerin uygulanması, Ukrayna krizi ile birlikte belirsiz bir döneme girmiştir. Montreux Sözleşmesi Karadeniz'e

çok özel bir statü tanımıştır. Bu kriz bağlamında, Türkiye için söz konusu statünün korunması ve sözleşme hükümlerinin titizlikle uygulanması daha da önem kazanacaktır.

Tespit

Ukrayna krizi ve Kırım'ın RF tarafından ilbak edilmesiyle, Karadeniz'in taraflara sağladığı güvenli ortamı kayda değer biçimde zedelenmiştir.

Kafkasya ve Hazar Bölgesi, Türkiye için önemli bir ilgi alanıdır. Hazar Denizi'nin statüsü konusunda henüz bir uzlaşma olmaması, dünyanın en önemli enerji rezervlerinden birinin bu deniz ve çevresinde yer alması, bölgeyi doğal olarak Türkiye için ilgi ve çıkar alanı haline sokmaktadır. Hazar Denizi çevresindeki veya Kafkasya ülkeleri arasındaki donuk ihtilafların canlanması, Türkiye'nin enerji güvenliği ve boru hatları bağlantısı nedeniyle AB'nin ve bölgenin enerji güvenliği için önemli bir risk yaratacaktır. Ayrıca Kazakistan ve Türkmenistan'ın hidrokarbon kaynaklarının Türkiye üzerinden dünya pazarlarına ulaştırılması, Türkiye'nin enerji güvenliğinin artması ve kaynakların çeşitlenmesine katkı yapacaktır.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar, Kıbrıs sorununun 1960'lı yıllarda ivme kazanması ile gündeme gelmiş olup, başta Ege sorunları olmak üzere iki ülke arasındaki mevcut sorunlar çözümsüzlüğünü sürdürmektedir.

Bugün gelinen noktada, Yunanistan ve GKRY'nin ekonomik krizden hayli zarar görmelerinin de etkisiyle, tarafların müzmin sorunlara bakışlarında karşılıklı olarak göreceli bir yumuşama gözlemlenmektedir. Sorunların çözümünde hiçbir gelişme sağlanamamasına rağmen, taraflar, barış içinde ve ticari, ekonomik ve kültürel işbirliğini artıran bir dönemi sürdürmektedir. Doğu Akdeniz'de bulunan yeni enerji yatakları, tarafları ortak bir refah ve güvenlik projesi etrafında bir araya getirme potansiyelini de taşımaktadır.

Kıbrıs sorunu, GKRY'deki ekonomik kriz ve Doğu Akdeniz'de bulunan hidrokarbon kaynaklarından sonra yeni bir evreye gir-

miştir. Bulunan kaynakların Kıbrıs'ta adil dağıtımı ile enerji piyasasına sürülmede belirlenecek yöntem ve güzergahlar konusu Türkiye'nin de müdahil olduğu konulardır. Bu yeni süreç, taraflar arasında gerginliğin artmasına neden olabileceği gibi, Türkiye'nin taşıyıcı ülke konumuna gelmesi de Kıbrıs'ta çözümü kolaylaştırıcı bir etki yaratabilir.

Görülebilir gelecekte, uluslararası toplum ve Türkiye'yi meşgul edecek ihtilaflar ve çatışmalar, Ortadoğu'da olduğu kadar Akdeniz'in özellikle Doğu ve Güney bölgelerinde de gündeme gelecektir. Akdeniz enerji ve ulaştırma yolları ile birlikte jeopolitik bakımdan giderek bir sıklet merkezi olmaya başlarken, aynı zamanda sorunlarla yoğunlaşmaya devam edecektir. RF'nin Kırım ve Ukrayna'da yarattığı durumlara paralel olarak Karadeniz'deki donanmasını Akdeniz'e ve diğer bölgelere güç yansıtacak şekilde geliştirmeye çalıştığı gözlemlenmektedir.

Tespit

Son dönemde Doğu Akdeniz'de bulunan enerji kaynakları, önemli jeopolitik sonuçlara neden olabilecektir. Kıbrıs'ın statüsünde devam eden belirsizlik, Doğu Akdeniz deniz yetki alanları üzerinde tüm tarafların henüz tam mutabakata varmamış olması, bu bölgedeki güvenlik risklerini arttırmaktadır. AB üyelerinin çeşitlendirilmiş enerji kaynaklarına sahip olunmasını kendi enerji güvenlikleri açısından stratejik önemde değerlendirmesi, ayrıca ABD ve RF'nin küresel enerji oyuncularını olarak bu bölge ile yakından ilgilenmeleri Kıbrıs sorunu ile birlikte değerlendirildiğinde, Doğu Akdeniz bölgesini Türkiye için yaşamsal kılmaktadır.

Öneri

Doğu Akdeniz'de yeni bulunan enerji kaynaklarının potansiyel çatışma/savaş riski yerine, büyük bir bölgesel refah, işbirliği ve barış projesi haline dönüştürülmesi, bölge için tarihi bir fırsat olarak ele alınabilir. Bu doğrultuda şekillendirilecek politikalar, gerçekçi ve Türkiye'nin uzun vadeli çıkarlarına daha uygun olabilecektir.

Kürt sorunu, hem iç hem dış bağlantıları, hem de demografik boyutları nedeniyle karmaşık ve çözümü görüldüğünden daha zor bir sorundur. Türkiye, ayrılıkçı Kürt milliyetçiliği dışında, “bütünlüğü ve bekası” üzerinde etkili olabilecek bir tehditle yüzleşmemiştir. Ortadoğu’da derinleşen istikrarsızlık da, bu soruna hem bulaşıcı hem de zorlaştırıcı bir nitelik kazandırmaktadır.

Kürt sorununu kökten çözmek üzere başlatılan “çözüm süreci”, yaratacağı sonuçları itibarıyla tarihi önemdedir. Bu sürecin başarıya ulaşmasının, Türkiye ve Ortadoğu için bazı köklü değişiklikleri de beraberinde getirmesi muhtemeldir. Bir arada ortak bir gelecek inşa etmek gibi çok özlü bir ülkü üzerine başlayan bu süreç, aynı zamanda büyük potansiyel kırılğanlıklara, risklere ve manipülasyonlara da açıktır. Kürt sorunu yalnız Türkiye’nin değil, İran, Irak, Suriye gibi ülkelerin de sorunu olduğu gibi, küresel güçlerin de ilgi alanındadır.

Öneriler

- *Çözüm süreci içinde iniş ve çıkışlar yaşanması beklenmelidir. Bu süreçte, ilke olarak silaha yeniden dönülmeden, üniter devlet yapısı korunarak, ülke bütünlüğü ve evrensel değerler bağlamında bir çözüme ulaşmak hedeflenmelidir.*
- *Türkiye’nin kendi toprakları üzerinde Kürt sorununu çözmesi tek başına yeterli olmayacak, komşu ülkelerde yaşayan Kürtler çeşitli düzlem ve zamanlarda gündeme gelecektir.*
- *Çözüm, konunun sınırlar ötesi niteliğinin yanında, çeşitli iç, bölgesel ve küresel aktörlerin tutumlarını da değerlendiren kapsamlı ve gerekli “çıkış stratejileri” içeren dinamik politikaların uygulanmasını gerektirecektir.*

Türkiye: Tespit ve Öneriler

- *Gelişmeler, Türkiye için sancılı ve önemli riskler de içeren zor bir dönem olarak tanımlanabilir. Türkiye'yi çevreleyen bölgedeki istikrarsızlığın görünür gelecekte de devam etmesi beklenmektedir.*
- *Türkiye, bölgesel sorunların çok yoğun yaşandığı bir coğrafyada her türlü istikrarsızlığın yarattığı tehdit ve riskleri göğüslemek durumundadır.*
- *Türkiye'nin konumlandığı coğrafya, çok dinamik bir diplomatik yetenek, deneyim, tarih bilinci ve caydırıcı nitelikte askeri güç gerektirmektedir.*
- *Karşılaşılabilecek risklerin yönetiminde, diplomasi yeteneği, askeri güç kadar önemli hale gelmiştir.*
- *Böylesine kritik bir coğrafyada bulunan Türkiye'nin küreselleşmeyi dışlayan, içe dönük bir politika izlemesi olanaksızdır.*
- *Kurumsal meşruiyet ve hukukun üstünlüğü, demokratik ve çoğulcu bir bünye içinde ulusal dayanışmayı pekiştiren unsurlardır. Çalkantılı bir dönemden geçen bölgemizde, devletin işlevi ve bekası ile halkı nezdinde saygınlığını sürdürmesi önem taşımaktadır.*
- *Türkiye, ulusal bütünlüğünü pekiştirdiği, evrensel demokratik normlara yaklaştığı ölçüde küresel ve bölgesel düzende önemli rol üstlenebilir.*
- *Hızlı değişen küresel ve bölgesel koşullar karşısında, dış politikanın pozitif çıkış stratejilerini belirlemek suretiyle, sürdürülebilir bir temele oturtulması ibtiyacı vardır. Dış politika uygulamalarının çağdaş değerlere, laik bir anlayışa ve uluslararası hukuka uygun olması, sivil gücün etkinliğini artıracaktır.*
- *Bölge ülkelerinde geçerli kaotik, değişken ve kaygan zeminler üzerinde yürütülen dış politika uygulamalarının risk oluşturmaması için gerçekçi bir temele oturtulması gerekmektedir.*

- *Türkiye, bölgenin gerçeklerini dikkate alan, taraflar arasında denge gözeten ve bunun sonucu olarak, “doğal arabulucu ve kolaylaştırıcı olma” niteliğini sürdürebilmelidir.*

“Türkiye’de güvenlik politikalarını planlayıp uygulayan sivil sorumlular, askeri birimlerle eşgüdüm içinde Türkiye’ye özgü denklemi ülke çıkarlarını en yüksek seviyede koruyacak biçimde kurgulamalıdır. Daha önceki “devlet odaklı” güvenlik politikalarının “birey odaklı” güvenlik yaklaşımlarını da dikkate alarak yeniden yapılandırılması, değişen paradigmaların gereksinimidir.”

TÜRKİYE’NİN GÜVENLİK POLİTİKASI VE KURUMLARIYLA İLGİLİ BAZI TESPİT VE ÖNERİLER

1. Türkiye’nin Politika Oluşturma Mekanizması ile ilgili Tespit ve Öneriler

Türkiye’nin devlet yapısını ve politika oluşturma mekanizmasını 21. yüzyılın gereksinimlerini karşılayacak şekilde yeniden düzenlemesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, düşünce kuruluşlarının (think-tank), üniversitelerin, ilgili meslek kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin her alanda politika oluşturma süreçlerine katkı yapmalarına imkan sağlayacak kurumsal yapılar oluşturulmalıdır.

Güvenlik gibi çok boyutlu bir konunun; Enerji, Ekonomi, Bilim ve Teknoloji, Doğal Kaynaklar, Adalet, Millî Eğitim politikalarıyla da bağlantılı olduğu açıktır.¹

Güvenlik politikasına gelince; Türkiye, güvenlik ihtiyaçlarını bütünlük içinde sağlıklı, akılcı değerlendirmelere dayanan öngörülerin ışığında belirlemelidir.

Türkiye, ulusal güvenlik ile ilgili sürekli ve dinamik bir reform sürecini tasarlayıp uygulamaya sokmak durumundadır. Bu reform sürecinde, bölgesel ve küresel gelişmeler sürekli olarak analiz edilmeli, güvenlik kurumlarının hesap verilebilirlik mekanizmaları ile parlamentonun ulusal güvenlik konularında hesap sorma yetkinliği yükseltilmelidir. Ulusal güvenlik konusunda, sivil toplumun da duyarlılık içinde olması gerekmektedir. Bu duyarlılığın

¹ Belirtilen politika alanlarının kapsamı ve derinliği göz önünde bulundurularak, bu konular raporun kapsamı dışında tutulmuş ve bu alanlara dair kurumsal öneri sunulmamıştır.

sağlanması, sivil toplumun ancak gerekli bilgiler ile donatılmış olmasıyla mümkündür. Güvenlik kurumlarında yapılacak reformlarda toplumun tüm katmanlarının katkı ve desteğinin aranması da uygun olacaktır.

Kamu kurumları, ulusal savunma kavramının yalnız askeri gücün sorumluluğu olmadığına bilincinde hareket ederek kendi çalışma alanlarında ulusal savunmaya katkılarını tasarlayıp planlamalıdır. Bu bağlamda, Türkiye’de son zamanlarda ulusal güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında siyasi otoritenin etkin rol oynama iradesi olumlu bir gelişmedir. Ancak, bu iradenin çeşitli açılardan içinin doldurulması gerekmektedir. Örneğin, Türkiye’de savunma politikaları konusunda yetişmiş sivil kadrolar sınırlıdır.

Ulusal güvenlik politikalarının geliştirilmesinde siyasetçilerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının katkılarının da sınırlı kalması önemli bir eksikliklerdir. Bu kritik dönüşüm döneminde ulusal güvenlik politikaları üretmede, süratle nitelikli sivil kadroların yetiştirilmesi ve katkılarının sağlanması zorunludur.

Türkiye’de güvenlik politikalarını planlayıp uygulayan sivil sorumlular, askeri birimlerle eşgüdüm içinde Türkiye’ye özgü denklemi ülke çıkarlarını en yüksek seviyede koruyacak biçimde kurgulamalıdır. Daha önceki “devlet odaklı” güvenlik politikalarının “birey odaklı” güvenlik yaklaşımlarını da dikkate alarak yeniden yapılandırılması, değişen paradigmalara gereksinimdir.

Türkiye’de geleneksel olarak askeri tehdit algılamaları üzerine kurulan ulusal güvenlik yapısı yeniden ele alınmalıdır. Türkiye’nin içinde bulunduğu istikrarsızlık kuşağının görünür gelecekte güvenli bir ortama kavuşması beklenmemelidir. Terör ve ayrılıkçı eğilimlerle mücadele, enerji ve deniz ulaşım yollarının açık tutulması, ekonomik kırılganlıklar, doğal afetler, iklim değişiklikleri, mülteci ve kontrolsüz göç sorunu ve siber saldırı da askeri tehdit kadar dikkate alınması gereken güvenlik sorunlarıdır.

Geçmişten gelen “askeri çatışmadan başarılı çıkma” odaklı planlara paralel olarak, kriz/kaos yönetim becerisinin, tüm kamu kurumları nezdinde daha da geliştirilmesi üzerinde durulmalıdır. Kriz ve kaos yönetimlerinde sivil toplum kuruluşlarının süreçlere

aktif olarak katılması sağlanmalıdır.

Türkiye, savunma politikasındaki caydırıcılık kavramını, NATO üyeliğinin yanı sıra, uluslararası koşullar, bölgemizin coğrafi konumu gibi değişik öğeler de dikkate alınmak suretiyle şekillendirmelidir.

Tehdit ve risklerin tespiti ve sürekli gözden geçirilmesi, konsept ve stratejilerin oluşturulması ilgili kurumların (Milli Savunma Bakanlığı (MSB), Genelkurmay Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu (MGK), Dışişleri, MİT vb.) müşterek işbirliğiyle sağlanmalıdır.

2. Türkiye'nin Güvenlik Yapılarıyla İlgili Tespit ve Öneriler

2.1 Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda oynadığı öncü rolün sağladığı güven, toplumun kalbinde yaşamaya devam edecektir. Bu çerçevede, vatan uğruna “şehadetin” üst değer olarak görülmesi TSK'nın en önemli manevi varlığını oluşturmaktadır.

Ancak son yıllarda Silahlı Kuvvetler mensuplarının bir kısmının haksız ve mesnetsiz olduğu ifade edilen ithamlarla mahkum edilmesi, TSK'nın prestijini ve özellikle “moralini” sarsıcı etkiler yaratmıştır.

Kurulduğu tarihten günümüze kadar TSK, Türkiye'nin caydırıcılık yeteneğinin temelini oluşturmuştur. Ülke savunmasındaki işlevi dışında TSK, gerek NATO, gerek BM çerçevesinde sınır ötesi görevler de üstlenmiştir.

Geçmişte Kıbrıs'ta ve PKK ile mücadelede yaşanan tecrübeler, ulusal yazılım ve donanımına sahip olmanın ulusal güvenlik ve savunma politikasının uygulanmasının temel koşulu olduğu gerçeğini TSK'nın tüm kurumlarına göstermiştir. Bu geçiş döneminde TSK'nın en büyük kazancı belki de bu farkındalıktır.

TSK, modernizasyona önem veren, yapısını ve personelini en iyi şekilde geleceğe hazırlamaya çalışan bir kurumdur. Bu bağlamda, TSK'nın çağdaş sistemlerle uyumlu eğitim programları ve planlar uyguladığı bilinmektedir. Bu çerçevede, TSK, bölgesinde

barış ve istikrarı teminat altına alan bir birikime, kadroya ve teşkilat yapısına sahiptir.

Bununla birlikte, Türkiye içinde ve dışında dinamik bir değişim süreci içinde olan güvenlik paradigmaları, TSK üzerinde sürekli bir değişim baskısı yapmaya devam edecektir. Yapılan bazı yasal düzenlemelerle TSK, münhasıran kendi asli görevlerine daha fazla yoğunlaşacağı bir döneme girmiştir.

TSK'nın asli görevi, dış tehditlere karşı caydırıcı olmak ve gerektiğinde ülke güvenliğini sağlamak için savaşa hazır olmaktır. Bu asli görevin yanında, TSK'nın bazı yurt içi sorunlarda (doğal felaketler, dış göç, dahili başkaldırı vs.) hükümetin talebi ve görevlendirmesi doğrultusunda hizmet etmeye hazır olması gereklidir.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu tehdit ve riskler dikkate alınarak, TSK'nın vazife ve görevlerinin yeniden tanımlanması ve bu görevleri yerine getirecek esnek ve dinamik bir kuvvet ve komuta yapısının şekillendirilmesi hedeflenmelidir. Kuvvetlerin hazırlık düzeyleri, değişen tehdit ve risklere bağlı olarak değişken özellikte olacaktır. Bu açıdan statik cephesel yapılanmalar yerine hareket kabiliyeti ve ateş gücü yüksek kuvvet yapıları hedeflenmelidir.

Sürekli gelişen ve değişen teknoloji, silah ve sistemler, artan ölçüde profesyonelliği gündeme getirmektedir. Bu husus erden en yüksek seviyedeki komutana kadar bilgi, ihtisas ve tecrübeyi içine almaktadır. Teşkilat ve komuta yapısında da bu hususlar dikkate alınmalı; personel, kadro yetiştirme, tayin, terfi, hareket planlama ve icra konularında Kuvvet Komutanlıkları'nın yetkileri genişletilmelidir. Bu çerçevede, Genelkurmay ve MSB'nin fonksiyon, karargah yapısı ve ilişkileri yeniden gözden geçirilmelidir.

Askeri istihbarat ve istihbarata karşı koymak son derece önemli olmakla birlikte, devletin diğer istihbarat birimleri ile işbirliğinin esasları tespit edilerek, azami koordinasyon sağlanmalıdır.

Araştırma-geliştirme (AR-GE) silahlı kuvvetlerin olmazsa olmazıdır. Bu faaliyetler, diğer AR-GE kuruluşları, üniversiteler, savunma sanayii şirketleri ile koordinasyonu içerecek şekilde

kurumsallaştırılmalıdır. TSK'da Genelkurmay ve her kuvvet için etkin siber güvenlik birimleri oluşturulmalıdır.

Çevresel risk, tehdit ve istikrarsızlıklarla dolu bölgemizde TSK'nın esnek konuşlanma ve operasyonel güç aktarma yeteneğini (hareketlilik, esneklik, kullanılabilirlik, ateş gücü kuvvet yansımaları, sürdürülebilir hareket) geliştirmesi çok önemlidir.

Silahlı kuvvetlerin ihtiyaçlarının karşılanması, teknolojinin gelişmesi ve ticarileşmesinde adeta itici güç ve önemli teşvik unsurudur. Askeri teknolojinin paylaşılmasında ülkelerin koyduğu çok ciddi sınırlamalar dikkate alındığında, güçlü ve üstün bir savunma yapısına sahip olmak gereklidir. Son yıllarda, TSK ile bilim ve teknoloji kurumları arasındaki ilişkilerde olumlu gelişmeler kaydedilmekle beraber, bu işbirliği henüz kuvvet çarpanı niteliğinde değildir.

Ulusal güvenlik tasarlanıp oluşturulurken TSK'nın silah sistemlerinin omurgasının ulusal olması önemli bir gerekliliktir. Bu çerçevede ulusal yazılım altyapısına mutlaka sahip olunmalıdır. Örneğin, özellikle Deniz Kuvvetleri'nde başlayan hamle (MİL-GEM- Milli Gemi Projesi) ile donanmanın yüzer unsurlarının tasarım, yazılım ve donanımını ulusal kaynaklardan temin edecek birikime ulaşılmış ve kritik eşik aşılmıştır. TSK'nın ihtiyacı karşılanırken, bu kalemlerde hem ithalatın azalması, hem de ihracat potansiyelinin artması cari açığı azaltıcı bir kaldıraç etkisi de yaratacaktır. Üretimi belirli bir süre gerektiren silah sistemlerinin ve ara zamanda ihtiyaç duyulacak savunma teçhizatının müttefik ülkelerden edinilmesi gerekecek ve bu yapılırken de "karşılıklı uyumluluk (inter-operability)" ilkesine riayet önem taşıyacaktır.

TSK, görünür gelecekte de değişen küresel ve bölgesel koşulları ayrıntılı olarak sürekli biçimde değerlendirerek, devletin belirlediği "Milli Güvenlik" siyaseti doğrultusunda, "Milli Askeri Stratejik Konsept"ini yenilemek ve buna göre kurumsal yapısını gelişmelere uyarlamak durumundadır.

TSK'nın her bakımdan gelişmesi ve çağdaşlaşması, Türkiye'nin özgürlükler, insan hakları, hukukun üstünlüğü, çoğulcu ve uzlaşmacı bir demokrasi olma yolundaki başarı ve hızına paralel bir zaman süreci içinde sağlanabilir.

2.2 İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı, 2014-2019 Stratejik Planı'nda misyonunu şu şekilde tanımlamıştır:

“İçişleri Bakanlığı; temel hak ve hürriyetleri esas alarak iç güvenlik, sınır, kıyı ve karasularımızın mubafaza ve emniyetini sağlama, etkili sınır yönetimi ve göç politikalarını oluşturma, kamu hizmetlerinin koordinasyonu ile etkin il ve ilçe yönetimini tesis etme, mahalli idarelerin hizmet standartlarını yükseltme, nüfus ve vatandaşlık hizmetlerini sunma ve sivil toplumu destekleme görevlerini insan odaklı olarak ifa eder.”

Bu genel misyonun başarı ile yerine getirilmesinin ön koşullarından biri de, Bakanlığın küresel, bölgesel ve yerel dinamikleri sürekli analiz ederek, devamlılık kazanan değişimleri yönetme yapı ve organizasyonuna sahip olmasıdır.

Türkiye coğrafyası, iç ve dış güvenlik sorunları arasındaki geçirgenliğin çok yoğun olduğu bir ortam yaratmaktadır. Çevresel olarak giderek artan istikrarsızlıklar, yasa dışı insan hareketleri, kitlesel göçler, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kara ve deniz geçiş yolları üzerinde bulunulması, İçişleri Bakanlığı'nın görev ve sorumluluklarını daha da artıran hususlardır.

Ayrıca, deniz yetki alanlarında Ege ve Doğu Akdeniz'de sürmekte olan belirsizlik ve deniz yolu ile yapılan yasa dışı göç girişimleri, bu bölgelerde Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın sorumluluk ve önemini giderek yükseltmektedir.

Jandarma Genel Komutanlığı'nın yeniden yapılanmasının tartışıldığı son dönemde, kurumun şimdiye kadar sahip olduğu siyaset dışı konumunun titizlikle korunması, ayrıca sınır güvenliği ve iç güvenlik konusunda bu kurumun alacağı görev ve yetkilerin ulusal ve çevresel güvenlik gerçekleri ile uyumlu olması, hayati önem kazanmaktadır.

Ülke güvenliği açısından yaşamsal nitelik taşıyan Emniyet Genel Müdürlüğü, güncel tartışma ortamından süratle uzaklaşmalıdır. Bu teşkilatın görev, yetki ve teçhizat envanteri bakımından TSK ve Jandarma ile örtüşmemesi gereklidir.

Bakanlık bünyesinde kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün önemi her geçen gün artacaktır. Ülkemizin aldığı kitlesel göçlere sadece kamu düzeni ve insani sorun açılarından yaklaşmak – olay süreklilik kazandığı ölçüde – yetersiz kalabilecektir. Meseleyi hem sosyo-kültürel bağlamda, hem de eğitim, istihdam, sosyal haklar gibi açılardan değerlendirmek ve orta/uzun vadeli entegrasyon politikaları geliştirmek bir ihtiyaç olarak ortaya çıkacaktır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere yeniden yapılanmak gerekebilecektir.

Devletin bu çok önemli güvenlik yapılanmasının hem kendi bünyesinde hem ilgili diğer bakanlık ve kurumlar ile çok kapsamlı bir işbirliği ve koordinasyon içinde olması, başarı için ön koşullardan bir tanesidir.

“Çözüm süreci” olarak adlandırılan dönemin ne şekilde sonuçlanacağı bilinmemekle beraber, iç güvenlikteki milli sorumluluğunun “devredilemezlik ilkesi”ne mutlaka öncelik verilmelidir. Aynı şekilde süreç çerçevesinde Bakanlığın Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün muhtemelen artacak sorumlulukları, yeniden yapılanma ihtiyacını ortaya çıkarabilecektir.

2.3 Dışişleri Bakanlığı

21. yüzyılda, dış politika belirleyici, silahlı kuvvetler ise destek amaçlı bir kurguya dönüşmüştür. Türkiye’de de dış politika ve askeri güç bileşimindeki oranlarını günün koşullarına göre uyarlama yolunda önemli adımlar atılmaktadır.

Dışişleri Bakanlığı'nın Cumhuriyet'in değerli bir kurumu olarak iyi yetişmiş kadrosu ve uzun tecrübelere dayanan bir birikimi bulunmaktadır.

Bununla birlikte, globalleşen dünyaya ve bölge ile dünya sorunlarına gösterilen ilgiye paralel olarak dış temsil imkanlarının büyük ölçüde genişletildiği görülmektedir. Bu sayısal genişlemenin insan kaynakları itibarıyla içinin doldurulması gerekecektir. Bunun için de insan kaynaklarının genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi yönünde önemli adımlar atılmalıdır.

Diplomasinin insan yaşamının bütün boyutlarıyla ilgilenir hale gelmesi, çeşitli alanlarda uzman diplomat yetiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu alanda gerekli adımların daha da yoğunlaştırılarak atılması yararlı olacaktır. Türkiye'nin etkin rol oynamak durumunda olduğu uluslararası tematik (siber güvenlik, nükleer, uzay, küresel sistem) bazı konularda teşkilat yapısının değiştirilmesi uygun olabilecektir.

2.4 Milli Güvenlik Kurulu (MGK)

İç ve dış tehdit belirleme, ittifakların takibi, TSK, iç güvenlik konularında başta Dışişleri, MSB, İçişleri ve Adalet Bakanlıkları'nın tedbirler önerme kapasitelerinin yanı sıra, MGK'da aşağıdaki konularda araştırma ve dünya uygulamalarını inceleme konusunda yeni ve kapasitesi yüksek çalışma birimleri oluşturması yararlı olacaktır:

- Siber güvenlik,
- Enerji güvenliği ve nükleer teknoloji,
- Su ve diğer doğal kaynaklar,
- Bilişim, haberleşme ve yazılım sistemleri,
- Çevre ve iklim değişikliği riskleri,
- Evrensel hukuk ve demokratik uygulamalar (AB referansları ile),
- Dünyadaki Türkiye algısı,
- Eğitim/inovasyon ve AR-GE,
- Risk ve tehditlere karşı toplumsal bilinci artıracak ve yaşanan olaylarda toplumsal morali yükseltecek mekanizmalar.

Bu çalışma birimleri, MGK'ya rapor sunmak üzere kalıcı kadrolara sahip sivil/askeri uzmanlardan oluşmalıdır.

Başbakanlık ve bütün Bakanlıkların bünyesinde küçük bir koordinasyon kurulu kurulup, MGK'yı ilgilendirecek konular ve dünya gelişmeleri takip edilmelidir.

Sivil toplum örgütlerinin zaman zaman kendi konularında objektif ve bilimsel araştırma ve raporlar hazırlaması, finansmanı

da sağlanarak, telkin ve teşvik edilmelidir. Buna en güzel örnek ABD’de birçok “think-tank” kurumunun ABD’nin dış politikasını ve ekonomik hayatını etkileyen çalışmalar yanında, ABD hükümetinin ve hatta ABD Başkanı’nın icraatını yakından izleyen, değerlendiren ve etkileyen rapor çalışmaları yapmalarıdır.

Son olarak, Milli Güvenlik Kurulu’nun asli görevleri arasında kurumlar arası bütüncül güvenlik kavramını tanımlayıp içini doldurma da yer almalıdır.

2.5 Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)

Son yıllarda ortaya çıkan ve bu raporda tanımlanmaya çalışılan global ve ulusal tehdit ve risklerin yanında uluslararası ilişkilerin aldığı kaotik nitelik, Türkiye’yi geleceği daha iyi okuyabilme mecburiyetinde bırakmaktadır. Bu alan ulusal egemenlik haklarının en katı şekilde uygulandığı gizli bir mücadelenin sürdürüldüğü alan olarak kabul edilmelidir. Bu bağlamda, en geçerli ve güvenli olanının ulusal imkanlarla sağlanan istihbarat olduğu, yabancı servislerin sağladığı istihbaratın zaman zaman yanıltıcı, yönlendirici ve yanlış adım attırıcı olma riski taşıdığı da her zaman hatırdta tutulmalıdır.

İstihbarat, dış politikanın oluşturulmasında ve ulusal çıkarların korunmasında en önemli katkıyı sağlayan unsurdur. Ana aktör olarak Dışişleri Bakanlığı’na verdiği analizler ve diplomatik kanalları açık tutma yeteneği ile Devlet’in karar alma mekanizmalarını zamanında ve süratle harekete geçirebilmelidir.

2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Yasası’na 26 Nisan 2014 tarihli kanun ile önemli değişiklikler getirilmiştir. Bazı hükümleri Anayasa Mahkemesi’ne götürülmüş olmakla beraber, Milli İstihbarat Teşkilatı’nın daha önce Yönetmeliklerle götürülen görevleri ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara göre yeniden tanımlanmış ve yasa hükmü haline getirilerek bu alanda açıklık sağlanmıştır.

Gerek insan kaynaklarının, gerek her türlü ileri teknoloji araç ve gereçlerinin ülke istihbarat ihtiyaçlarına göre yaratılması ve uygulamaya sokulması bu alandaki başarının ana koşullarındandır. Bu çerçevede, Türkiye’nin eriştiği teknoloji ve AR-GE düzeyi-

nin istihbarat alanında kullanılması üzerinde önemle durulmalıdır. Kamu-özel sektör işbirliği ile bu potansiyelin kullanılmasının yolları açılmalıdır.

Devletin gücü bir bakıma bilgiye sahip olması, kullanması ve onu koruyabilmesidir. Kontrespiyonaj faaliyetleri ile devletin iletişim ve bilişim sistemleri dahil ulusal sistemlerini yabancı müdahalelerden korumak, gizlilik kavramını yerleştirmek, ulusal politikaları ve kararları desteklemek öncelikli konulardandır. Bunun yanında ulusal ekonomik sırların, “know-how” çalışmalarının, hassas teknolojilerin, ana kaynakların, elektronik kontrollü çeşitli sistemlerin dolaylı ve doğrudan siber saldırılara karşı korunması, kamu-özel sektör karşılıklı etkileşiminin sağlanması ve bu kültürün benimsenip yaygınlaştırılması önemli bir diğer konudur.

İstihbarat her ülkede – ancak Türkiye’de biraz daha fazla – kamunun ilgi duyduğu, sansasyona meyilli bir konu olarak algılanmaktadır. Akılcı, sorumlu ve bilimsel tartışma kapısını kapatmadan, devletin sürekliliği içinde bu özel çalışma alanının günlük polemiklerden uzak tutulması önem kazanmaktadır.

2.6 Savunma Sanayii Müsteşarlığı (SSM)

Türkiye’nin milli savunma gerekleri için orta/uzun vadeli “savunma sanayii” politikasının temel öncelikleri savunma sanayii vizyonu çerçevesinde belirlenmelidir.

Tedarik programlarının hareket ihtiyacına göre düzenlenecek şartnameler çerçevesinde yürütülmesi önemlidir. Şartnamelerin tedarik odaklı değil, AR-GE odaklı olması tercih edilmelidir.

Hangi ürün gruplarının sanayiciler ile proje bazında “sözleşmeli” üretime dönüştürüleceği, hangi ürünlerin, hangi ülkeler ile stratejik işbirliği paralelinde ortak yatırım marifeti ile üretileceği, kısa/orta vadede hangi savunma ihtiyaçlarının nereden temin edileceği ve sadece “öde-al” anlayışının ötesinde, orta/uzun vadeli bir işbirliğine dönüştürüleceği, karşılıklı bağımlılık ilkesi içerisinde tespit edilmelidir.

Vakıf şirketleri ve üniversitelerle işbirliğine önem verilmelidir. Aynı doğrultuda kamu, özel çok katmanlı işbirliği (KOBİ-STK) modelleri oluşturulmalıdır.

Bu alanda, SSM, MSB, DPT, TÜBİTAK arasındaki görev tanım tekrarlarını kaldırarak uzun vadeli ortaklaşa uygulanacak stratejiler için merkezi bir otoritenin kurulması uygun olacaktır.

“Türkiye’nin 21. yüzyılda güçlü olabilmesi, her şeyden önce kurumsal yapıların meşru bir zemine oturtulması, sivil toplum gündemiyle siyasal gündemin buluşturulması ve katılımcı bir demokratik sürecin geliştirilmesine bağlıdır. ”

NASIL BİR TÜRKİYE?

Türkiye için en temel iç güvenlik sorunu, “kader birliği” kavramının toplumda birleştirici ve uzlaşma noktasından, çatışma ve ayrışma eksenine kaymasıdır. Türkiye’de toplumun bütün katmanları, etnik, mezhepsel ve ideolojik ayrışım noktalarının giderilmesinde ortak ve hayati sorumluluklar taşımaktadır.

Bu çerçevede, “dayanıklı toplumların (resilient societies)” sosyo-ekonomik yapısını dönüştürebilen, düşünsel ve teknolojik üretime, çağdaş eğitime, akademik araştırmalara en fazla yatırım yapan toplumlar olacağı kuşkusuzdur. Bu anlamda, yerleşmiş paradigmaları sorgulayabilen, içeride tüm katmanlar ve uluslararası toplumla dinamik ilişkiler kurabilen ve bilgi ekonomisine ulaşmış, “yaratıcı toplumlar (innovative societies)” öne çıkacaktır. Bu dönüşümde kadının statüsünün güçlendirilmesi, genç nesillerin bilgi toplumunun gerekleri içinde yetiştirilmesi ve “aktif vatandaşlık (active citizenship)” kritik bir önem taşıyacaktır. Bu bağlamda, “tartışan sivil topluma (deliberating civil society)” ihtiyaç vardır.

Türkiye’de demokrasiyle birlikte sivil toplumun gelişmesinde laiklik, çoğulcu anlayış ve “hukukun üstünlüğü (rule of law)” anahtar bir rol oynamıştır. Laiklik, demokrasinin özünü teşkil ettiği gibi, çeşitli toplumsal katmanları belirli bir zeminde buluşturan ve birleştiren unsur da olmuştur.

Günümüzde küreselleşmenin beraberinde getirdiği sorunların aşılması bakımından yeni bir “sosyal mutabakat (social contract)” gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Batı demokrasilerinde ki-

şiler ile devlet arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanması üzerinde durulmaktadır. Benzer şekilde, hukukun üstünlüğü ve vatandaşlık konusunda yeni bazı siyasi ve hukuki çerçeveler (İnsan Hakları Bildirgesi gibi) oluşturulması beklenmektedir. Türkiye'nin bu gelişmelerin dışında kalmaması gerekir.

Türkiye'nin 21. yüzyılda güçlü olabilmesi, her şeyden önce kurumsal yapıların meşru bir zemine oturtulması, sivil toplum gündemiyle siyasi gündemin buluşturulması ve katılımcı bir demokratik sürecin geliştirilmesine bağlıdır.

Türkiye çağdaş toplumla birlikte hukukun üstünlüğü ile sivil toplumu güçlendirdiği ve bilim ve teknoloji alanında gerekli dönüşümü yapabildiği ölçüde hem iç krizleri hem de karşılaştığı dış tehditleri aşabilme imkanını bulacaktır. Özetle, Türkiye'nin güvenliğinin önemli bir diğer boyutu sivil toplum ve hukukun üstünlüğüdür.

Öte yandan, toplumun çeşitli katmanları arasında iletişim kopukluğunu giderecek mekanizmaların oluşturulması önem taşımaktadır.

Türkiye'nin iç istikrarını kalıcı olarak sağlayıp daha güvenli bir geleceğe bakması için vatandaşların hiçbirinin kendisini azınlık mensubu ve dışlanmış hissetmemesi büyük önem taşıyacaktır. Bu bağlamda, hukuk devletine güveni ve saygıyı güçlendirmek, hukuk devleti kavramını çağdaş standartlarıyla uygulamak önem kazanmaktadır.

İLAVE GÖRÜŞ

2.2 İçişleri Bakanlığı'nda Jandarma Genel Komutanlığı'nın yeniden yapılanması ile ilgili bölüme ek olarak:

“Suriye, Irak sınırlarının tamamı ile İran sınırının bir bölümünün güvenliği, geçmişte Jandarma tarafından sağlanırken, 1984'ten itibaren Jandarma gayretlerini büyük ölçüde iç güvenlik görevlerine kaydırmak zorunda kalmıştır. İçişleri Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın talepleri doğrultusunda, bu sorumluluk ve görev diğer kara sınırlarımızda olduğu gibi, mevcut yasa doğrultusunda, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na devredilmiştir. Bu görevin devir ve tesliminin tamamlanabilmesi çok uzun yıllar sonra mümkün olmuştur. Yapılan bu değişikliğe rağmen, Jandarma'nın iç güvenlik görevlerinde hala Kara Kuvvetleri (hatta zaman zaman Hava Kuvvetleri) desteğine duyduğu ihtiyaç devam ederken, tekrar eski uygulamaya dönüşün; Jandarmanın personel sayısı, silah, teçhizat ve donanımı açısından, hem sınır güvenliği hem iç güvenlik açısından zafiyete yol açması kaçınılmaz olacaktır.”

Oktar Ataman

ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ

Oktar Ataman

Emekli Orgeneral Oktar Ataman, 1939 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1961 yılında Kara Harp Okulu'ndan, 1963 yılında Topçu Okulu'ndan mezun olmuştur. 1966 yılına kadar Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı çeşitli birliklerde Topçu Batarya Subaylığı ve Batarya Komutanlığı yapmış, 1966-1968 yılları arasında Güney Kore Cumhuriyeti'nde Birleşmiş Milletler Komutanlığı nezdinde Türk İrtibat Subayı, Askeri Mütareke Komisyonu Temsilci Yardımcısı ve Askeri Ataşe Yardımcısı görevlerinde bulunmuştur. 1975 yılında Kara Harp Akademisi'nden mezun olmuş, Kurmay Subay olarak; Genelkurmay Plan ve Harekat Daire Başkanlığı, Kara Harp Akademisi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapmış, bu arada 1977 yılında İngiltere Kraliyet Harp Akademisi'nden de mezun olmuştur. Daha sonraları Belçika/Mons'da NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargahı (Shape) Plan ve Prensipler Başkanlığı'nda Karargah Subaylığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Genel Sekreterliği, Kara Harp Okulu Öğrenci Alay Komutanlığı ve Kara Harp Akademisi Öğretim Başkanlığı görevlerini yürütmüştür. 1988 yılında Tuğgeneralliğe terfi ederek Genelkurmay Plan ve Harekat Daire Başkanlığı, 14. Mekanize Piyade Tugay Komutanlığı görevlerinde bulunmuş, 1992 yılında Tümgeneralliğe terfi etmiştir. Tümgeneral rütbesi ile Genelkurmay Strateji ve Kuvvet Plan Daire Başkanlığı ve 1. Mekanize Piyade Tümen Komutanlığı görevlerini yürütmüş, 1997 yılında Korgeneralliğe terfi etmiştir. Korgeneral rütbesi ile Genelkurmay Harekat Başkanlığı, Belçika Brüksel'de NATO Askeri Komitesi nezdinde Türk Askeri Temsil Heyeti (TMR) Başkanlığı ve 6. Kolordu Komutanlığı görevlerinde bulunduktan sonra 2001 yılında Orgeneralliğe terfi etmiştir. Orgeneral rütbesi ile NATO Güneydoğu Avrupa Müşterek Komutanlığı ve 3. Ordu Komutanlığı görevlerinde bulunmuş, 1 Eylül 2004 tarihinde yaş haddi nedeni ile emekliye ayrılmıştır.

Gülnur Aybet

Prof. Dr. Gülnur Aybet, Bahçeşehir Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı'dır. 2013'te İngiltere'den Türkiye'ye dönerek, Özyeğin Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü kurmuştur. İngiltere'de Kent Üniversitesi'nde 2001-2013 seneleri arasında öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Öncesinde İngiltere'de Nottingham, Türkiye'de ise Bilkent ve İzmir Ekonomi üniversitelerinde yine öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Uzmanlık alanları; uluslararası güvenlik, NATO ve AB kapsamında Atlantik ötesi ilişkiler ve savaş sonrası devlet ve güvenlik yapılanmasını kapsamaktadır. Prof. Dr. Aybet lisans derecesini (BA Hons Ekonomi ve Kamu Yönetimi) İngiltere'de Londra Üniversitesi'nden, yüksek lisans derecesini (MSc Uluslararası İlişkiler) Southampton Üniversitesi'nden, ikinci yüksek lisans derecesini (M.Phil Savaş Bilimleri) Londra Üniversitesi'nden ve doktorasını (Uluslararası İlişkiler) yine İngiltere'de Nottingham Üniversitesi'nden almıştır. İngiltere'de Kent Üniversitesi'nde Uluslararası Güvenlik yüksek lisans programını kurmuş ve yönetmiştir. NATO, Dışişleri Bakanlığı ve İngiliz Akademisi için birçok araştırma projesinin yöneticiliğini yapan Gülnur Aybet, Oxford Üniversitesi St. Antony's

College, Johns Hopkins Üniversitesi, Woodrow Wilson Center gibi uluslararası akademik kurumlarda misafir araştırma görevlisi olarak çalışmıştır. NATO, AB gibi uluslararası örgütlere ve birçok devlet kurumuna da uluslararası güvenlik konularında danışmanlık yapmış ve uluslararası medyada (özellikle BBC ve Channel 4'da) güncel konuların analizini yapmakla tanınmıştır. Ayrıca NATO Savunma Koleji, Sabancı Üniversitesi ve Bilgi Üniversitesi'nde misafir öğretim üyeliği yapmıştır. Prof. Dr. Aybet, Londra'da I.B. Tauris Yayınevi Çağdaş Türkiye (Contemporary Turkey) kitap serisinin Editörü'dür. İngiliz-Türk Tatlı Dil Forumu'nun daimi katılımcısı, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nün İdari Konseyi üyesi ve Global İlişkiler Forumu'nun üyesidir. 2009'da The Times gazetesi tarafından İngiltere'deki en güçlü 20 Müslüman kadından biri seçilmiştir.

Salim Dervişoğlu

Salim Dervişoğlu, 1936'da İzmit'te doğmuştur. 1957 yılında Deniz Harp Okulu'ndan Asteğmen rütbesi ile mezun olmuştur. Deniz Kuvvetleri'nin çeşitli deniz ve kara hizmetlerinde bulunmuştur. 1965-1967 yıllarında Deniz Harp Akademisi öğreniminden sonra Kurmay Binbaşı olarak Sultanhisar Gemisi ve bilahare Gayret Muhribi Komutanlığı yapmıştır. 1972-1973 yıllarında ABD'de Monterey'de US Naval Postgraduate School'da İşletme alanında yüksek lisans yaparak Yüksek İşletme Mühendisi olmuştur. 1974-1977 yıllarında Brüksel'deki NATO karargâhında görev yapmıştır. 1977-1979 yıllarında 3. Muhrip Filotillası Komodorluğu'ndan sonra çeşitli kara görevlerinde bulunmuştur. 30 Ağustos 1981 yılında Tuğamiral olmuştur. Deniz Kuvvetleri Personel ve Lojistik Başkanlığı, Çıkarma Filosu, Hücumbot Filosu, Harp Filosu Komutanlıkları yapmıştır. Dervişoğlu ayrıca Deniz Harp Akademisi Komutanlığı ve Genelkurmay İstihbarat Daire Başkanlığı görevlerini yürütmüştür. Napoli'de 2 yıl boyunca NATO görevlerinde bulunmuştur. Dervişoğlu, Koramiral olarak Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreter Yardımcılığı, Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı, Kuzey Deniz Saha Komutanlığı görevlerini yürütmüştür. Oramiral olarak, 1995-1997 yıllarında Donanma Komutanlığı yapmış ve 1997-1999 yıllarında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yaparak emekli olmuştur. Dervişoğlu, halihazırda Global İlişkiler Forumu ve Bilgesam Araştırmalar Merkezi üyesidir. Dervişoğlu, İngilizce ve Fransızca bilmektedir.

Memduh Karakullukçu

Memduh Karakullukçu, Global İlişkiler Forumu'nun (GİF) Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve hukuk enformatiği sistemleri alanında uzmanlaşan kanunum.com girişiminin Kurucu Ortağı'dır. Karakullukçu, TÜSİAD Başkan Danışmanı ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nde (İTÜ), yüzden fazla teknoloji firmasından oluşan bir inovasyon topluluğunu bünyesinde barındıran, ARI Teknokent'in Kurucu Genel Müdürü olarak görev yapmıştır. İTÜ'deki görevi boyunca Karakullukçu aynı zamanda Rektör Danışmanlığı yapmış; "Hukuk, Teknoloji, Politika" yüksek lisans programı Koordinatörlüğü ve İTÜ Uydu Yer Algılama Merkezi Stratejik Başdanışmanlığı görevlerini yürütmüştür. Karakullukçu, İTÜ'de ve London School of Economics'te (LSE) öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. Akademik çalışmaları kapsamında IMF ve Dünya Bankası adına enflasyon dinamikleri, borçlanma araçları ve borçlanma piyasası üzerine araştırmalar gerçekleştirmiştir. GİF'te üzerinde çalıştığı politika alanları arasında,

global enerji analizi, teknoloji ile bağlantılı güvenlik meseleleri, küresel ekonomik/finansal yönetim ve Ortadoğu/Kuzey Afrika Bölgesi'nin ekonomi politikaları yer almaktadır. Karakullukçu, daha önce, Londra ve İstanbul'da yatırım bankacılığında uzman olarak çalışmıştır. Massachusetts Institute of Technology'de (MIT) Elektrik Mühendisliği ve Ekonomi dallarında çift ana dal lisans eğitimi (BS) alan Karakullukçu, London School of Economics'te (LSE) Finans alanında yüksek lisans derecesini (MSc) ve Columbia Üniversitesinde Hukuk eğitimini (Juris Doctor) tamamlamıştır. Karakullukçu, New York Barosu'na kayıtlıdır.

Hüsamettin Kavi

1950 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1972 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nden İnşaat Yüksek Mühendisi olarak mezun olmuştur. 1975 yılında askerlik hizmetini tamamladıktan sonra iş hayatına atılmıştır. 1978 yılına kadar inşaat sektöründe çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. 1978 yılında Kavi Kablo ve Emaye Bobin Teli San. A.Ş.'de göreve başlamıştır. 1989-2002 yılları arasında şirketin Genel Müdürlüğü'nü yapmıştır. Halen Aralık 2002'de kurulan ortak girişim şirketi BEMKA A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkan Yardımcılığı görevini yapmaktadır. Türkiye Genç İşadamları Derneği'nin kurucularından olan Kavi, 1990-1994 yılları arasında Derneğin Başkan Yardımcılığı görevini yürütmüştür. 1987 yılından beri İstanbul Sanayi Odası Meclis Üyeliği görevini sürdüren Kavi, 1991-1993 yılları arasında Yönetim Kurulu üyeliği, 1993-2001 yılları arasında dört dönem İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı yapmıştır. Kasım 1995'de kurulan Türkiye-Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Karma İstişare Komitesi'nde iki dönem Eş-Başkanlık yapmıştır. Karma İstişare Komitesi'nde 19 yıl Eş-Başkan ve üye olarak yaptığı görevini Temmuz 2014'te tamamlamıştır. 1990-1994 yılları arasında İKV Yönetim Kurulu üyeliği ve 1995-1999 yılları arasında da DEİK Orta Avrupa İş konseylerinde Başkanlık yapmıştır. Eylül 2001'den Mayıs 2009'a kadar, TÜBİTAK Bilim Kurulu'nda üye olarak görev yapmıştır. 2001-2010 yılları arasında Ak Enerji A.Ş.'de Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır. 2001-2009 yılları arasında İSO Meclis Başkanlığı yapmış olan Kavi, halen İSO Meclisi Onur Üyesi olarak görev yapmaktadır. Kasım 2002'de kurulan hükümetin talebi ile, Ocak 2003'te Türk Telekom A.Ş. Yönetim Kurulu üyeliğine seçilen Kavi, Kasım 2005'te Türk Telekom A.Ş.'nin başarı ile özelleştirilmesi sonucu görevini tamamlamıştır. Ocak 2008'de, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Danışma Kurulu Başkanlığı'na atanmıştır. Bu görevi 30 Haziran 2011 tarihinde tamamlamıştır. Türkiye İhracatçılar Birliği (TİM) bünyesindeki Türkiye Elektrik Elektronik ve Hizmet İhracatçıları Birliği'nde (TET) 2011 yılından itibaren Yönetim Kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. Temmuz 2014'te Mapfre Genel Sigorta A.Ş. Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir. 2010 yılında kurulmuş olan Çimento, Enerji, Demir Çelik ve Cam sektörlerinde, Mühendislik, Proje, Uygulama, Temsilcilik ve Danışmanlık hizmetleri veren GTE End. Sistemleri A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanlığını yürütmektedir.

Sönmez Köksal

Sönmez Köksal, Türkiye'nin Fransa ve Irak Büyükelçilikleri ile Avrupa Konseyi nezdinde Daimi Temsilci görevlerinde bulunmuş emekli bir diplomattır. 1992'den 1998'e kadar MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) Müsteşarı olarak görev yapmıştır. Köksal, Dışişleri Bakanlığı'nda Çok Taraflı Ekonomik İlişkiler Genel Müdür Yardımcılığı, AET Daimi Temsilciliği'nde Temsilci Yardımcılığı, Orta Doğu ve Afrika Dairesi Başkanı Siyaset Planlama Başkanlığı gibi birçok görevde bulunmuştur. Yakın zamana kadar İstanbul Ticaret Üniversitesi Mütavelli Heyeti Başkanlığı ve Işık Üniversitesi'nde Öğretim Üyeliği görevlerini sürdüren Köksal, halen BİLGESAM Stratejik Araştırmalar Merkezi Üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir. Sönmez Köksal, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur.

Ergun Mengi

Ergun Mengi, 29 yıllık görev süresi sonucunda 2007 yılında Tuğamiral rütbesiyle emekli olmuştur. Görevi sırasında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın yüzer birliklerinde Branş Subayı, II. Komutanlık ve 4 yıl süreyle Komutanlık görevlerinde bulunmuş, karargah görevleri olarak Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı'nın Plan Prensipler Başkanlıkları'nda Proje Subaylığı, Şube Müdürlüğü ve Daire Başkanlığı görevlerini yürütmüştür. Amiral Mengi, 1995-1998 yılları arasında Batı Avrupa Birliği'nin Brüksel'deki karargâhında Proje Subayı olarak görev yapmıştır. Amiral olarak, 2003-2005 Genelkurmay Başkanlığı İstihbarat Daire Başkanlığı ve 2005-2007 yılları arasında Hücumbot Filosu Komutanlığı görevlerinde bulunmuştur. Emekli olduktan sonra, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde (ASAM) Başkan Danışmanı olarak çalışmıştır. Halen Genelkurmay Başkanlığı SAREM üyesidir. Amiral Mengi, 1978 yılında bitirdiği Deniz Harp Okulu'nu müteakip, Deniz Harp Akademisi, Silahlı Kuvvetler Akademisi'ni tamamlamış ve Kocaeli Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. Amiral Mengi, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktorasını tamamlamıştır.

Mustafa Özbey

1946 yılında Ankara'da doğmuştur. 1960 yılında Deniz Lisesi'ne giren Mustafa Özbey, 1967 yılında Teğmen rütbesinde Donanmaya katılmıştır. 1974-76 yılları arasında Deniz Harp Akademisi eğitimini tamamladıktan sonra, Kurmay Yüzbaşı olarak Genelkurmay Başkanlığı'nda yeni görevine başlamıştır. 1976-1992 yılları arasında yurt içi ve yurt dışında ileri eğitim programlarına devam etmiş ve NATO Karargahı/Brüksel'de üç yıl Kuvvet Planlama Subayı olarak görev yapmıştır. Aynı dönemde, Gemi Komutanlıkları ve Komodorluk yapmıştır. 1992 yılında Tuğamiral rütbesine terfi eden Mustafa Özbey, Deniz Kuvvetleri Plan ve Prensipler Başkanlığı, Hücumbot Filosu Komutanlığı görevlerinde bulunmuştur. 1996 yılında Tümamiral rütbesine terfi ettikten sonra, Genelkurmay Yunanistan-Kıbrıs Daire Başkanlığı, Mayın Filosu Komutanlığı ve Donanma Kurmay Başkanlığı görevlerini yapmıştır. 2001 yılında kendi isteği ile emekli olmuştur. Özel sektör şirketlerinde, danışman ve yönetici olarak görev yapan Mustafa

Özbey, 2007 yılından beri, Erciyas Çelik Boru A.Ş. Yönetim Kurulu üyesidir. Mustafa Özbey, aynı zamanda, Global İlişkiler Forumu ve Karaköy Rotary Derneği üyesidir.

Ümit Pamir

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan Emekli Büyükelçi Ümit Pamir, 1965'te Dışişleri Bakanlığı'na katılarak, Ortadoğu ve Afrika Bölümü ile Siyaset Planlama Bölümü Başkanlıkları da dahil olmak üzere çeşitli kademelerde görev yapmıştır. Budapeşte, Londra ve Roma Büyükelçilikleri, Gümülcine Konsolosluğu ve NATO Daimi Temsilciliği'nde görevlerde bulunan Pamir, 1990-1991 yılları arasında Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği yapmıştır. 1991-1995 yılları arasında Cezayir Büyükelçiliği, 1995-1997 yılları arasında Atina Büyükelçiliği görevlerini yürütmüştür. 1997-2000 yılları arasında Başbakan Dış Politika Başdanışmanlığı yapan Pamir, 2000-2004 yılları arasında BM nezdinde, 2004-2007 yılları arasında da NATO nezdinde Türkiye Daimi Temsilcisi olarak görev yapmıştır.

İlter Türkmen

İlter Türkmen, 1980'den 1983'e kadar Dışişleri Bakanlığı görevini üstlenmiştir. Diplomatik kariyeri boyunca Dışişleri Bakanlığı'nda Genel Müdür, Müsteşar Yardımcısı, Müsteşar, Atina Büyükelçisi, Moskova Büyükelçisi, Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi ve Paris Büyükelçisi olarak görev yapmıştır. Emekliliğini takiben 1991'den 1996'ya kadar Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Yardımcısı unvanı ile Filistin Mültecilerine Yardım Teşkilatı Genel Komiseri olarak uluslararası bir görevde çalışmıştır. Daha sonra Hürriyet gazetesinde dokuz yıl boyunca iç ve dış politika konularında düzenli olarak köşe yazıları yazan İlter Türkmen, Global İlişkiler Forumu, Orta Doğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı, Dışişleri ve Savunma Grubu ve Bilgesam Araştırma Merkezi üyesidir. İlter Türkmen, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezundur.

Erkut Yücaoğlu

Dr. Erkut Yücaoğlu, Robert Kolej'den Makina Mühendisliği (1969), Stanford Üniversitesinden Endüstri Mühendisliği yüksek lisans (1971) ve doktora (1973) diplomasına sahiptir. Dr. Yücaoğlu, 1973-1976 yıllarında Boğaziçi Üniversitesi'nde Endüstri Mühendisliği Bölümünü kurmuş ve Bölüm Başkanlığı yapmıştır. Dr. Erkut Yücaoğlu 1976-1979 yılları arasında Koç Holding Planlama Koordinatörlüğü, 1979-1982 yılları arasında Türk Elektrik Endüstrisi A.Ş.'de Genel Müdür Muaviniği, 1983-1991 yılları arasında General Electric Company Türkiye Genel Müdürlüğü ve Ortadoğu Bölge Direktörlüğü görevlerinde bulunmuştur. Dr. Erkut Yücaoğlu, 1991'den beri MAP-TURKUAZ Grubu'nun Yönetim Kurulu Başkanı'dır. Dr. Erkut Yücaoğlu, 10 yıl Yönetim Kurulu üyeliği yaptıktan sonra, 1999-2000 yıllarında TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 2011-2014 yılları arasında ise TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanlığı yapmıştır.

Nigar Ağaoğulları Yalınkılıç (*Çalışma Grubu Direktörü*)

Global İlişkiler Forumu'nda Genel Müdür olarak görev yapan Nigar Ağaoğulları Yalınkılıç, 2009 yılında Program Direktörü olarak GIF Yönetim Kadrosu'na katılmış, Enerji Çalışma Grubu'nun Direktörlüğünü yürütmüştür. Halihazırda, GIF'in Türkiye-Rusya İlişkileri konusunda yürüttüğü Track-II Çalışmalarının ve Güvenlik Çalışma Grubu'nun Direktörüdür. Lisans eğitimini Georgetown Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlayan Nigar Ağaoğulları Yalınkılıç, Kültür & Politika ve azınlıklar konularında uzmanlaşmıştır ve Müslüman-Hristiyan İlişkileri alanındaki sertifika programını tamamlamıştır. Yalınkılıç, 2006-2007 yılları arasında London School of Economics'den Toplumsal ve Kamusal İletişim alanında yüksek lisansını almış ve kurumsal iletişim ve sosyal psikoloji konularında uzmanlaşmıştır. Washington'da Western Policy Center ve New York'ta Birleşmiş Milletler nezdindeki Türk Daimi Temsilciliği'nde staj yapmış olan Nigar Ağaoğulları Yalınkılıç, kariyerine New York'ta bulunan Shearman & Sterling çokuluslu hukuk firmasında başlamıştır. Türkiye'ye dönüşünün akabinde aile şirketine Strateji ve İş Geliştirme Koordinatörü olarak çalışan Yalınkılıç, Medyaevi İletişim bünyesinde de çeşitli firmalara iletişim danışmanlığı hizmeti vermiştir. GIF ekibine katılmadan önce, Doğan Holding bünyesinde İş Geliştirme ve Strateji bölümünde görev alan Ağaoğulları, İngilizce ve Fransızca bilmektedir.

Ali Serkan Türkmenoğlu (*Proje Sorumlusu*)

Ali Serkan Türkmenoğlu, 1988 yılında Adana'da doğmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Elektrik Mühendisliği Bölümü'nden 2011 yılında mezun olmuştur. Lisans eğitimi sırasında, Enerjisa ve İsken şirketlerinde staj yapmıştır. Global İlişkiler Forumu'nun üniversite öğrencilerine yönelik olarak düzenlediği Young Scholars Seminerleri'nin ilk dönemine (2010) katılan Türkmenoğlu, seminer programının tamamlanmasıyla birlikte GIF'te staj yapmaya başlamış, Eylül 2011 itibarıyla da GIF Yönetim Kadrosu'na katılmıştır. 2012 yılında "Uzman", 2013 yılında "Kıdemli Uzman" olarak görev yapmıştır. Bu dönemde yayımlanan GIF Enerji Çalışma Grubu Raporu'nun teknik hesaplamalarında ve yayına hazırlık sürecinde görev almıştır. 2014 yılı itibarıyla "Program Direktörlüğü"ne terfi etmiştir. Bu kapsamda; GIF Young Scholars & Young Scholars Abroad seminer programlarının Direktörü, "21. Yüzyıl Perspektifinde Türkiye'nin Güvenlik Yaklaşımı" Çalışma Grubu'nun Proje Sorumlusu, "Hukukun Üstünlüğü, Kurumlar ve Ekonomik Gelişme" Yuvarlak Masa Toplantıları Serisi'nin Eş-Koordinatörü olarak görev yapan Türkmenoğlu, ayrıca GIF'in web sitesi yönetiminden sorumludur.

KONUK KONUŞMACILAR

Değerli görüŐlerini alıŐma Grubu üyeleriyle paylaŐan konuk uzmanların listesi aŐaęıda yer almaktadır:

Geoffrey Aronson

Foundation for Middle East Peace Direktörü

Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren

Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü ğretim yesi

Murad Bayar

Eski Savunma Sanayii MŐteŐari, Başbakanlık Başmüşaviri

Prof. Dr. Temel Belek

Eski İT Rektör Yardımcısı, Makine Mühendisliği Bölümü ğretim yesi (E)

Hüseyin Diriöz

Eski NATO Genel Sekreter Yardımcısı, Büyükelçi

Prof. Dr. Ekrem Ekinci

Eski İT Rektör Yardımcısı, Kimya Mühendisliği Bölümü ğretim yesi (E)

Rogelio Francisco Emilio Pfrter

Kimyasal Silahların Yasaklanması rgt (OPCW) Eski Başkanı, Büyükelçi (E)

Prof. Dr. Serhat Güvenç

Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü ğretim yesi

Dr. İbrahim Kalın

Eski Başbakan Başmüşaviri, Cumhurbaşkanlığı Szcs, Büyükelçi

Prof. Dr. Ali Karaosmanoğlu

Dış Politika ve Barış Araştırmaları Merkezi Başkanı

Ali Naci Kuru

Dışışleri Bakan Yardımcısı, Büyükelçi

Murat zelik

Eski Kamu Düzeni ve Güvenliği MŐteŐari, Büyükelçi (E)

Prof. Dr. Gencer zcan

İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü ğretim yesi

Dr. Ali Vaez

International Crisis Group (ICG) İnan Kıdemli Uzmanı

Prof. Dr. Fatoş Yarman Vural

ODTÜ Bilgisayar Mühendisliği Bölümü ğretim yesi

Dr. Ömer Faruk Yarman

Eski HAVELSAN Genel Müdürü

GİFGRF

GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU GLOBAL RELATIONS FORUM

Global İlişkiler Forumu (GİF), üyelerini ve tüm ilgili bireyleri, uluslararası ve global ilişkilere dayalı konuları sorgulayıp, tartışabilecekleri bir platformda buluşturmayı amaçlayan bağımsız bir dernektir.

GİF, uluslararası platformlarda Türkiye'yi temsil etmiş ve saygınlık kazanmış siyasetçi, büyükelçi, akademisyen, silahlı kuvvetler mensubu, sanatçı, hukuk insanı, basın mensubu, iş adamı, iş kadını ve bürokratlardan oluşan 40 kişilik bir grup tarafından kurulmuştur. GİF resmi olarak 11 Mayıs 2009 tarihinde tüzel kişilik kazanmış, 9 Kasım 2009 tarihinde ilk Genel Kurulu'nu gerçekleştirmiştir.

GİF, farklı düşüncelerin uyum içinde var olduğu ve yaratıcı bir şekilde harmanlandığı bir kültürü destekleyip, daha da ileri götürmeyi hedeflemektedir. GİF'in tüm faaliyetlerinde sınırsız merak, analitik sorgulama, rasyonel tartışma, yapıcı üslup ve nesnel sentez esastır. GİF, barış, refah ve ilerlemeye giden yolun, herkese açık, kolay erişilebilir ve adil olması gerektiği anlayışını benimser ve destekler.

Çalışma Grupları, Dolaylı Diplomasi Çalışmaları, Yuvarlak Masa toplantıları, üst düzey misafir konuşmacıların katıldığı toplantılar, uluslararası temaslar ve projeler ile üniversite öğrencilerine, genç akademisyenlere ve genç profesyonellere yönelik seminer programları GİF'in mevcut faaliyetleri arasındadır.

ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ

Salim Dervişoğlu, Eş-Başkan

Oramiral (E), Eski Deniz Kuvvetleri Komutanı

Sönmez Köksal, Eş-Başkan

Büyükelçi (E), Eski MİT Müsteşarı

Oktar Ataman

Orgeneral (E)

Mustafa Özbey

Tümamiral (E), Erciyes Çelik Boru A.Ş. YK Üyesi

Gülnur Aybet

Babçeşebir Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı

Ümit Pamir

Büyükelçi (E), Eski BM Daimi Temsilcisi

Memduh Karakullukçü

Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı, GİF

İlter Türkmen

Büyükelçi (E), Eski Dışişleri Bakanı

Hüsamettin Kavi

Yönetim Kurulu Başkanı, GTE Endüstri Sistemleri A.Ş.

Erkut Yücaoğlu

Yönetim Kurulu Başkanı, MAP-TURKUAZ Grubu

Ergun Mengi

Tuğamiral (E)

ÇALIŞMA GRUBU DİREKTÖRÜ

Nigar Ağaoğulları Yalınkılıç

Genel Müdür, GİF

PROJE SORUMLUSU

Ali Serkan Türkmenoğlu

Program Direktörü, GİF